

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**“BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE DENETİM
ODAKLARININ BELİRLENMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI”**

“Arife ALTIN”

YÜKSEKLİSANS TEZİ

ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Danışman

Yrd.Doç.Dr.Ahmet SANIOĞLU

KONYA – 2010
T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**“BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU
ÖĞRENCİLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE DENETİM
ODAKLARININ BELİRLENMESİ VE KARŞILAŞTIRILMASI”**

“Arife ALTIN”

YÜKSEKLİSANS TEZİ

ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

1.Danışman

Yrd.Doç.Dr.Ahmet SANIOĞLU

2.Danışman

Yrd.Doç.Dr.Mustafa USLU

“Bu araştırma Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 09202065
proje numarası ile desteklenmiştir.”

ÖNSÖZ

Bireylerin sosyalleşmesinde birinci derecede sorumlu ve etkili olan kaynağın aile olduğu söylenebilir. Aile ortamında ebeveynin tutumları, değerleri, zevkleri öğrencilerin kişiliğinin gelişiminde etkilidir. Yine çocuğun kişiliğinin gelişimi üzerinde okulun, öğretmenlerin ve arkadaş çevresinin etkisi de bilinmektedir. İnsanların davranışlarını etkileyen faktörlerden biri de içinde bulunduğu okul ortamındaki sosyal çevrenin etkileridir. Bireyin gelişim süreci içinde içsel ya da dışsal denetimli bir kişilik özelliği geliştirmesine etki eden etmenleri belirlemek ve bu alanda çalışmalar yapmak kişilik kavramını daha iyi anlamamıza yardım edecektir.

Denetim odağı kavramı; insanların davranışlarının sonuçları için aldıkları sorumluluğun derecesini ölçen bir yapıdır (Haye ve Ark. 2003). İçten ya da dıştan denetimlilik kesin sınırlarla belirlenebilecek kişilik özellikleri değildir. Bireyden bireye, derece derece ve farklı alanlarda süreklilik gösteren bir kişilik özelliğidir. Denetim odağının olumlu veya olumsuz birtakım kişilik özelliklerini betimlemesi araştırmacıları bireyin gelişim süreci içinde içsel ya da dışsal denetimli bir kişilik özelliği geliştirmesine etki eden etmenleri incelemeye yöneltmiştir.

Geleceğimizi bırakacağımız gençlerin şans, kader, kısmet gibi etkenlerin kendi yaşantılarındaki etkilerinin ortaya konması önemli bir noktadır. Bu açıdan, çalışmanın eğitim alanına katkı sağlaması hedeflenmiştir. Araştırmanın gerçekleşmesinde pek çok kişinin katkıları olmuştur.

Bu araştırma Selçuk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından 09202065 proje numarası ile desteklenmiştir.

Bu çalışmada emeği geçen 1.Danışmanım; Yrd. Dç. Dr. Ahmet SANİOĞLU'na, 2.Danışmanım Yrd. Dç. Dr. Mustafa USLU'ya, ayrıca değerli hocalarım Yrd. Dç. Dr. Halil TAŞKIN'a, Yrd. Dç. Dr. Hayri DEMİR'e, Arş. Görv. Dr. Nurtekin ERKMEN'e çok teşekkür ederim. Bu çalışmada ve her konuda bana yardım eden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen eşim Öğr.Görv.Mehmet ALTIN'a sonsuz saygı ve sevgilerimi sunar çok teşekkür ederim. Ayrıca beni yetiştiren ve her konuda desteğini arkamda hissettiğim canım anneme tüm kalbimle teşekkür ederim.

Arife ALTIN

2010

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Eğitim.....	4
1.1.1.Formal Eğitim	4
1.1.2.İnformal Eğitim	4
1.2. Ülkemizde Örgün ve Yaygın Eğitim	4
1.2.1.Örgün Eğitim Kurumları	5
Okul Öncesi Eğitim.....	5
İlköğretim.....	5
Ortaöğretim.....	5
Yüksek Öğretim.....	6
1.2.2.Yaygın Eğitim Kurumları	6
Halk Eğitim Kursları.....	6
Çıraklık Eğitimi.....	6
Olgunlaşma Enstitüleri.....	6
Pratik Kız sanat Okulları.....	7
1.3. Üniversiteler	7
1.3.1.Ülkemizde Üniversiteler	8
1.3.2.Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulları/Bölümleri	10
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü	11
Antrenörlük Eğitimi Bölümü	12
Spor Yöneticiliği Bölümü	13
Rekreasyon Bölümü	14
1.4. Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	15
1.5. Denetim Odağı Kavramı	16
1.5.1. Denetim Odağı İle İlgili Kuramsal Açıklamalar	18
1.5.2. Denetim Odağına Göre Kişilerde Görülen Özellikler	19
İçten Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler	20
Dıştan Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler	21
İçten ve Dıştan Denetimli Bireyler Arasındaki Farklılıklar	21
1.5.3. Denetim Odağını Etkileyen Faktörler	22
1.6. Üniversiteli Olmak ve Denetim Odağı (Locus of Control)	24

1.7. Denetim Odağı İle İlgili Yapılan Çalışmalar	24
1.7.1.Yurdumuzda Yapılan Çalışmalar	24
1.7.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	31
1.8. Denetim Odağını Hazırlayan Faktörler	37
1.8.1.Episodik Ön Oluşturucular	37
1.8.2.Birikimli (Cumulative) Ön Oluşturucular	37
1.9. Bilişsel Öğrenme Kuramı ve Denetim Odağı	38
2. GEREÇ VE YÖNTEM.....	40
2.1. Evren ve Örneklem	40
2.2. Veri Toplama Araçları	40
2.2.1.Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin Güvenirliği	41
2.2.2.Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin Geçerliliği	41
2.2.3.Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin Puanlanması ve Puanların Yorumu..	42
2.3. Verilerin Analizi	42
3. BULGULAR	43
4. TARTIŞMA	55
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	61
6. ÖZET	63
7. SUMMARY	64
8. KAYNAKLAR	65
9. EKLER	71
EK. A: Anket Formu	71
10. ÖZGEÇMİŞ	74

1.GİRİŞ

Kişilik; geçmişte olduğu gibi günümüzde de üzerinde en çok araştırma yapılan konulardan birisi olma özelliğini korumaktadır. Kişiliğe ilişkin pek çok şey söylenmesine rağmen, pek çok farklı yönü olması sebebiyle tanımlanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Psikolojide kişilik, kapsamı en geniş kavramlardan birisidir. Kişilik kelimesinin bütün teorisyenlerin üzerinde anlaştığı bir tanımlanması yoktur. Her teoriyen kişilik kavramını kendi anladığı biçimde tanımlamıştır. Kişilik, bireyin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer bireylerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir (Cüceloğlu 2005).

Kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün ve çevreye uyum biçiminin özelliklerini içeren bir terimdir. Bütün bu özellikler bireyde kendine özgü ve ahenkli, bir bütün oluşturur ve kişilik adı altında onu diğer bireylerden ayırıcı bir niteliğe bürünmüş olur (Otrar 1997).

Normal kişilik özellikleri, çocuğun doğduğu andan itibaren çevresindeki olaylarla başa çıkmak için geliştirdiği, öğrendiği stratejilerdir. Normal gelişim süreci içinde bireyler, çevreleriyle etkileşimleri sırasında, kendilerine, diğer insanlara ve dünyaya yönelik bazı inançlar geliştirirler (Otrar 1997).

Günümüzde çocuklar daha iyi besleniyor, daha sağlıklı büyüyor, daha iyi eğitiliyorlar. Ana babalar çocuklarına daha çok değer veriyor, iyi yetişmeleri ve mutlu bir çocukluk geçirmeleri için güçlerini aşan özveri gösteriyorlar. Ne yazık ki bu görünüm tüm çocuklara genellenemez. Anne babalar çocukları için iyi mi kötü mü yaptıklarını pek de bilmeden onları gelecekleriyle ilgili kaygılarını minik dimağlarına işliyorlar. (Yörükoğlu 1997).

Bunun yanı sıra beslenme, anne-baba tutumları, coğrafi ve demografik çevre gibi kalıtımla ilgisi olmayan dış şartların kişilik üzerindeki etkileri de son derece güçlüdür. Kişilik özellikleri bireyin sıklıkla yaptığı veya kişinin en tipik davranışı olduğu için bireye özeldir. Bu davranışlar bireyi başkalarından farklılaştırdığı için ayırt edicidir. Kişiliğin incelenmesinde bireyin başkalarından hangi noktada veya noktalarda ayrıldığı ön plana çıkmakta ve önem kazanmaktadır (Yörükoğlu 1997).

Öğrenmeyi, uyarın-tepki ilişkisi içerisinde ele alıp pekiştirmenin önemini vurgulayan davranışçılar ile karmaşık bir yapıya sahip insanı uyarın-tepki basit kalıbıyla açıklamanın yetersiz olacağını söyleyen biliş kuramcılarının görüşleri Rotter'in "sosyal öğrenme kuramında" birleşmişlerdir. Rotter'in sosyal öğrenme kuramına göre bireylerin yaşadıkları ve diğerlerinin yaşantılarına bakarak edindikleri öğrenmeler bireyin davranış potansiyelini belirler. Bu potansiyel davranışlardan hangilerini nerede kullanacağı ise kişilerin elde edeceklerini düşündükleri ödül ve cezalara bağlıdır. Bu beklentilerin kökeni ise bireyin yaşadığı olaylardan öğrendikleridir (Senemoğlu 2004).

Rotter'in Sosyal öğrenme kuramında üzerinde durduğu kişilik özelliklerinden biri hatta en önemlisi denetim odağı kavramıdır. Bir kişilik boyutu olarak ele alınan ve incelenen denetim odağı yönünden bireylerin anlamlı bir şekilde birbirlerinden ayrıldıkları son yıllarda yapılan pek çok araştırma ile ortaya konmuştur. Ayrıca bu çalışmalarda içsel ve dışsal denetimlilerin özelliklerini ortaya koyan önemli bulgular elde edilmiştir. Bu bulgularda, içsel denetimlilerin dışsal denetimlilerle karşılaştırıldığında daha başarılı, entelektüel, toplumsal olaylarda daha aktif, daha girişimci oldukları ve bağımsız bir kişilik yapısı gösterdikleri ortaya çıkmıştır (Senemoğlu 2004).

Dıştan denetimliler, çevre üzerinde kontrollerinin olmadığını inandıkları ve olayları denetleyemeyeceklerini düşündüklerinden dolayı daha kaygılı, pasif, kuşkucu ve dogmatiktirler. Ayrıca dıştan denetimliler hem kendilerine hem başkalarına daha az güvenen, kendini tanımada yetersiz, toplumsal kabul ihtiyaçları az olan, saldırgan ve daha çok savunma mekanizmalarını kullanma eğilimindedirler (Yeşilyaprak 2004).

İçten ya da dıştan denetimlilik kesin sınırlarla belirlenebilecek kişilik özellikleri değildir. Bireyden bireye, derece derece ve farklı alanlarda süreklilik gösteren bir kişilik özelliğidir. Denetim odağının olumlu veya olumsuz birtakım kişilik özelliklerini betimlemesi araştırmacıları bireyin gelişim süreci içinde içsel ya da dışsal denetimli bir kişilik özelliği geliştirmesine etki eden etmenleri incelemeye yöneltmiştir (Yeşilyaprak 2004).

Bu araştırmada Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda 2008-2009 eğitim-öğretim döneminde öğrenim gören; beden eğitimi ve spor, antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümlerinden 50'şer bayan, 100'er erkek olmak üzere toplam 450 öğrencinin çeşitli değişkenlere göre denetim odaklarının karşılaştırılması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır. Öğrencilerin;

- Bölümlerine göre,
- Sınıflarına göre,
- Cinsiyetlerine göre,
- Anne ve babalarının eğitim durumlarına, mesleklerine göre,
- Aile gelir düzeylerine göre,
- Kardeş sayılarına göre,
- Mezun oldukları lise ve alanlarına göre,
- İlgilendikleri spor türüne göre farklılaşmakta mıdır?

Bu araştırma özellikle yukarıda belirtilen değişkenlerle denetim odağı arasında bir farklılığın olup olmadığının ortaya koyulması açısından önemlidir.

Ulaşılabilen literatür taraması sonucunda ülkemizde ve dünyada bu güne kadar özellikle beden eğitimi ve spor yüksekokulu bölümleri arasında çeşitli değişkenlere göre incelenmesi ve karşılaştırılması konulu bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Teorik temel çerçevesinde yapılan literatür taramasında kişilik özelliklerinin, bireyin denetim odağının yönü ile ilişkili olduğu düşünölmektedir. Bu araştırma, beden eğitimi ve spor yüksekokulunda farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin denetim odaklarına çeşitli değişkenlerin etkisinin sınıandığı bir çalışmadır. Bu açıdan bu çalışmanın önemli bir boşluğu dolduracağı düşünölmektedir.

1.1.Eğitim

Günlük hayatımızda en sık kullandığımız kelimelerden birisidir. İnsanın ruhsal ve bedensel yönden gelişmesi ve mükemmelleşmesini sağlamak için takip edilen yollardır denilebilir. En geniş anlamıyla, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Tahsil, terbiye, yetiştirme manalarını da ihtiva eder ve eğitim iki alt başlıkta incelenebilir (Kılıç 2009).

1.1.1.Formal Eğitim

Önceden hazırlanmış programlar çerçevesinde, amaçlı ve planlı olarak bir okul içinde ve öğretim yoluyla yapılan eğitimidir. Eğitim süreci öğretmen tarafından planlanır ve uygulanır. Ancak formal eğitim sadece okulda gerçekleştirilen eğitim değildir. Okul dışında; tarımda, endüstride, herhangi bir kursta, hizmet içi eğitimde yeni bilgiler edinmek, bir meslekte ilerlemek için yapılan ve yaptırılan eğitim de formal eğitimidir (Kılıç 2009).

1.1.2.İnformal Eğitim

Hayat içinde kendiliğinden oluşan bir süreçtir. Amaçlı ve planlı değil, gelişigüze'dir. Eğitim etkinliklerinin birçoğu farkında olmadan öğrenilir. Aile içinde, akran gruplarında, usta-çırak ilişkilerinde kazanılan davranışların büyük bir bölümü informal yollarla kazanılır (Kılıç 2009).

1.2.Ülkemizde Örgün ve Yaygın Eğitim

Milli Eğitim Temel Kanununa göre; Türk eğitim sistemi Örgün Eğitim ve Yaygın Eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır;

Örgün Eğitim: Belirli bir yaş gurubundaki bireylere, Milli Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak verilen eğitime denir. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsar (Özdemir ve Yalın 2000).

Yaygın Eğitim: Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş yada herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden geçmemiş olan bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında olanların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel

gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, farklı süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim, öğretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tamamına yaygın eğitim denir (Akçay 2006).

Başka bir tanıma göre ise yaygın eğitim; örgün eğitim kurumlarının desteklenmesi ve sürekli eğitim anlayışı çerçevesinde halkın değişen ihtiyaçlarına göre yetiştirilmesini sağlamaktır. Öncelikle örgün eğitim imkânlarından yararlanamayanlara hizmet götürmesi temel ilkedir. Bunun yanında yaygın eğitim kurumları her türlü ihtiyacı karşılayacak şekilde yürütülmektedir (Kılıç 2009).

1.2.1.Örgün Eğitim Kurumları

Okul Öncesi Eğitim: İlköğretim çağına gelmemiş çocukların eğitimini kapsar ve zorunludur. Okul öncesi eğitimin amaçları;

Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini en iyi şekilde kazanmasını sağlamak, çocukları ilköğretime hazırlamak, şartları uygun olmayan ailelerin çocukları için uygun bir yetiştirme ortamı sağlamak, çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır (Sönmez 2007).

İlköğretim: İlköğretim 6-14 yaşları arasındaki çocukların eğitim ve öğretimini kapsar ve 8 yıllılık okullardan oluşur. Kesintisiz eğitim yapılır ve bitirenlere ilköğretim diploması verilir. Devlet okulları parasızdır (Sönmez 2007).

8 yıllık eğitim amacı; her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olmak için gerekli bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak ve onun milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir (Sönmez 2007).

Ortaöğretim: İlköğretime dayalı en az dört yıllık öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. İlköğretime tamamlayan her öğrenci ilgi ve kabiliyetleri ölçüsünde ortaöğretime devam etme hakkına sahiptir. Ortaöğretim kurumlarında öğrencileri yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda yükseköğretime ve mesleğe hazırlamak esastır (Sönmez 2007).

Yükseköğretim: Ortaöğretime dayalı en az iki yıllık öğrenim veren eğitim kurumlarının tümünü kapsar. Yükseköğretimin amacı; ülke ihtiyaçları başta olmak üzere, öğrencileri ilgi ve kabiliyetleri doğrultusunda yetiştirmek ve geliştirmektir. Ülkemizin bilim ve teknolojide ilerlemesini sağlayacak araştırmalar yapmak ve bunu gerçekleştirecek elemanlar yetiştirmek yükseköğretimin en temel görevidir (Sönmez 2007).

1.2.2.Yaygın Eğitim Kurumları

Halk Eğitim Kursları: Halk eğitim; yurttaşların çalışma gücünü artırmak milli ve insani meziyetleri geliştirmek, yaşayış seviyelerini yükseltmek onları milli kültür etrafında birleştirmek maksadıyla okul eğitimi dışında ve yanında her kademe seviyedeki yetişkinlere yönelen bir eğitim faaliyetidir (Oktay 2009).

Örgün eğitim görenlerin ve bunun dışındaki tüm kişileri hedef kitlesi içine alan ve yaşam boyunca devam eden bir eğitimidir. Bu nedenle hedef kitlesini geniş bir yetişkin grubu oluşturmaktadır. Yetişkinler, halk eğitimi merkezleri bünyesinde açılan kurslardan yararlanabilirler. Halk eğitim kurslarından okuma-yazma bilmeyenler, herhangi bir örgün eğitimi bitirmiş olanlar veya örgün eğitimin herhangi bir kademesinden ayrılmış olanlar, yaşlılar ve emekliler vb. kişiler yararlanabilmektedir (Oktay 2009).

Çıraklık Eğitimi: Zorunlu temel eğitimini tamamladıktan sonra, gerçek iş ortamında fiilen çalışmak suretiyle meslek öğrenmek isteyen 15 yaş ve üzerindeki vatandaşlarımızın teorik ve pratik mesleki eğitimlerinin bir programa göre yapılmasını sağlayarak, onları ülkenin ihtiyaç duyduğu becerili işgücü haline getirmek, çıraklık eğitiminin temel amacıdır (www.genclikpostasi.org).

Olgunlaşma Enstitüleri: İlk kez 1945 tarihinde açılan ve halen onbir ilde oniki enstitüde faaliyet gösteren kız teknik öğretim olgunlaşma enstitüleri 2 yıl süreli ve döner sermaye ile işletilen kurumlardır. En az ilköğretim okulunu bitiren öğrencilerin, mesleki bilgi ve becerilerini geliştirerek meslek sahibi olmalarına imkân sağlayan, enstitülerin amacı; geleneksel Türk giyim ve el sanatları alanlarında; araştırma, geliştirme, değerlendirme, arşivleme ve üretim çalışmaları yapan el sanatlarının yaşatılmasını sağlamaktır (Aktaş 2007).

Pratik Kız Sanat Okulları: Örgün eğitim kurumlarını tamamlamış, herhangi bir kademesinden ayrılmış veya bu sisteme hiç girmemiş genç kız ve kadınlarımıza değişik süre ve kademelerde düzenlenmiş modüler programlarla meslek eğitimi vermek amacıyla faaliyet gösteren yaygın eğitim kurumlarıdır. Çevre istek ve ihtiyaçlarına göre açılan kurslarla birlikte, toplam 250 meslek kursu uygulanmakta olup, örgün eğitime denk olarak hazırlanan programlarından herhangi birisinin tüm modüllerini başarıyla tamamlayarak bölüm diploması alan lise mezunlarına, bitirdikleri bölüme ait kız meslek lisesi diploması verilmektedir (Aktaş 2007).

1.3. Üniversiteler

Dünyada ilk kurulan üniversiteler; Bologna (1119), Salerno, Pado, Paris (1200), Oxford (1249), Prag (1348), Viyana (1365)'dir. Bu üniversiteler belirli alanlarda çalışmaktaydılar. Kimi tıp, kimi hukuk eğitimine ağırlık veriyordu. Üniversiteler bilimlerin birliği (Üniversitas Literarum) olarak değil, önceleri bu kuruluşlar öğretmenlerin ve öğrencilerin birliği (Üniversitas Magistrorum et Scholarium) olarak kurulmuştur. Üniversitelerin özel yasaları ve mahkemeleri vardı (Sönmez 2007).

İlk Üniversitelerde; sanat fakülteleri (facultas artium), teoloji fakülteleri (facultas theologorum), hukuk fakülteleri (facultas descretisstarum), tıp fakülteleri (facultas medicorum) açılmış ve eğitim yapılmıştır (Sönmez 2007).

Avrupa Rönesans ve reform hareketleriyle skolâstik düşünceden ve kilise dogmalarından kurtulup bilimsel, insani, laik ve dünyevi bir eğitim anlayışına doğru giderken, Osmanlılarda bunun tersi olmuştur. Osmanlı eğitim anlayışı giderek skolâstikleşmiş, insani ve bilimsel özelliklerini yitirerek dogmaları dayalı çağ dışı bir görünüm almıştır. Okullar ve özellikle medreseler bozulmuş, cebir, geometri, astronomi, felsefe, mantık gibi derslere yetişeklerde gerekli önem ve ağırlık verilmemiştir. Ancak III. Selim ve II. Mahmut devleti bu durumdan kurtarmak için ıslahatlar yapmıştır. Avrupa okul sistemlerine benzer yeni okullar ilk kez orduda açılmaya başlamıştır. Bunlar ; Mühendishane-i Bahri Hümayun (1776) donanmaya deniz subayı yetiştirmek, Mühendishane-i Berri Hümayun (1795) kara kuvvetlerine subay yetiştirmek, Tıphane-i Amire ve Cerrahhane-i Mamure (1827) ordunun ve devletin doktor gereksinimini karşılamak, Mekteb-i

Fünun-ı Harbiye (1834) ordunun subay ihtiyacını karşılamak, Mızıka-i Hümayun Mektebi (1834) ordunun bando takımına eleman yetiştirmek, Rüştîye Mektepleri (1839) ilkokullardan sonra iki yıllık ortaokullar, İdadiyeler (1845) lise, Sultaniyeler (1868) rüştiyenin üzerine altı yıllık eğitim (fen ve edebiyat bölümleri), Darülfunun (1863) üniversite, Azınlık okulları (azınlıklara eğitim hakkı), Darümuallim (1848) öğretmen yetiştirmek üzere açılmıştı ve öğrenim süresi üç yıldır. Ayrıca bu dönemde erkek ve kız teknik öğretim okulları, mektebi mülkiye (1859), Sanayi-i nefise (güzel sanatlar) mektebi (1882), Hendese-i Mülkiye mektebi (Teknik Üniversite) (1883), Ticaret mektebi (1884), Ziraat mektebi (1887), Polis dershanesi (1889) gibi çeşitli okulların açıldığı görülmektedir (Sönmez 2007).

1.3.1. Ülkemizde Üniversiteler

Günümüzdeki teşkilat ve statüye sahip üniversiteler memleketimizde, 1863'te kurulan Dârülfünunla başlar. Türkiye'de modern üniversitelerin ilki olan İstanbul Üniversitesi, 1453 senesinde Fatih Sultan Mehmed Hanın din ilimleri yanında fen ilimlerinin de okutulması için kurduğu Fatih Külliyesine (Medreseler topluluğu) dayanmakta olup, beş asırlık bir geçmişe sahiptir. 1933'te kaldırılan Dârülfünun, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı olmak üzere muhtariyet ve tüzel kişiliği olmayan İstanbul Üniversitesi olarak yeniden teşkilâtlandırıldı. Osman Hamdi'nin 1882'de kurduğu Sanayi-i Nefise Mektebi (şimdiki adı Mimar Sinan Üniversitesi) Türkiye'deki en köklü üniversitelerdendir. Bu arada Ankara'da çeşitli tarihlerde Hukuk (1927), Dil ve Tarih-Coğrafya (1935), Fen (1943) ve Tıp (1945) gibi fakülteler kuruldu. Aynı zamanda aslı 1773 yılına dayanan Yüksek Mühendis Mektebi, İstanbul Teknik Üniversitesi adını aldı (1944) (www.wikipedia.org).

1945'te çıkarılan kânunla bütün üniversiteler, aynı hükümlere tabi olmak üzere ilim ve idarede muhtar tüzel kişilikler haline geldi. 1960'ta üniversiteler kanununda yapılan değişikliklerle üniversiteler, fakülte, enstitü, yüksek okul ve araştırma kuruluşlarından meydana gelen, idari ve ilmî muhtariyeti olan eğitim, öğretim ve araştırma merkezleri hâline geldi. Yine bu kanuna göre yeni fakülte açılıp kapatılması için üniversite senatosunun teklifi ve Millî Eğitim Bakanının tasdik etmesiyle yürürlüğe girdi. 1961 Anayasası, 1971 Anayasa değişikliği ve 1982 Anayasası'nda üniversite teşkilâtlarında yapılan bazı değişiklikler esnasında memleket sathında çeşitli yeni üniversiteler kuruldu. 1955'te kurulan Trabzon'daki

Karadeniz Teknik Üniversitesi, 1956'da İngilizce öğretim yapacak şekilde, Ankara'da kurulan Ortadoğu Teknik Üniversitesi, 1954'te yine Ankara'da kurulan Hacettepe Üniversitesi, 1955'te İzmir'de kurulan Ege Üniversitesi, 1971'te Kayseri'de kurulan Erciyes Üniversitesi, 1976'de Robert Koleji'nin hükümete geçmesiyle kurulan ve İngilizce eğitim yapan İstanbul Boğaziçi Üniversitesi, 1957'de Erzurum'da kurulan Atatürk Üniversitesi bunların en önemlileridir (www.wikipedia.org).

Orta öğretimin memleket sathında gittikçe yaygınlaşmasıyla ortaya çıkan talebe fazlalığını değerlendirmek için Millî Eğitim Bakanlığının açtığı çeşitli yüksek okulları Diyarbakır, Elazığ, Sivas, Malatya, Samsun, Eskişehir, Bursa, Edirne gibi illerde kurulan yeni üniversiteler takip etti. Akademi adı altında faaliyet göstermelerine müsaade edilen bazı özel yüksek okullar, anayasaya göre yüksek okul kurma yetkisi devlete ait olduğundan devletleştirildi. 1982 Anayasasıyla bütün yüksek öğrenim kurumları üniversite çatısı altına alındı. Bu kurumların kontrolü yine 1982'de kurulan Yüksek Öğretim Kuruluna (YÖK) verildi. 1982'de kabul edilen kanun hükmündeki bir kararnameyle memleket sathındaki üniversiteler belirlenerek yeni bir düzene sokulmuştur (www.wikipedia.org).

Ülkemizde şu anda 141 üniversite vardır. Ancak bu üniversitelerin sayısı yeni açılan üniversitelerle birlikte artabilmektedir. 141 üniversitenin 97'si devlet üniversitesi, 44 tanesi ise vakıf üniversiteleridir. Ayrıca ülkemizde beş tip özel amaçlı üniversite vardır. Bunlar ise yüksek teknoloji enstitüsü 2 tane, teknik üniversite 4 tane, güzel sanatlar üniversitesi 1 tane, askeri okul 4 tane ve polis akademisi 1 tane şeklindedir (www.bilgipasaji.com).

1.3.2. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokul ve Bölümleri

Beden Eğitimi Bölümüne ait ilk ele geçen müfredat 1941–1942 yılında uygulananıdır. Dersler; cimnastik, sporlar, oyun ve halk dansları, tıbbî cimnastik ve masaj, tatbikat ve seminerler, pedagoji ve umumi öğretim usulleri, beden eğitimi nazariyesi, beden eğitimi tarihi, anatomi, fizyoloji, spor sağlığı, antropometre, teşkilât ve idare, yabancı dil, müzik, askerlik, Türk İnkılâp Tarihi, Türkiye Cumhuriyeti rejimi gibi dersler 3 yıl boyunca, 204 saat ve altı sômostir karşılığı işlenirdi. Ders programının içeriği % 47'si alan bilgisi, % 20'si öğretmenlik formasyonu dersleri, % 33'ü genel kültür dersleridir (Bilge 1989).

Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü 1946-1947 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü adını almış, 1933'den 1968'e kadar dokuz defa müfredat değiştirmiştir. 1968'e kadar Türkiye'de dört beden eğitimi öğretmeni yetiştiren enstitü vardı. Bunlar; Gazi Eğitim Enstitüsü-Beden Eğitimi Bölümü (Ankara), Atatürk Eğitim Enstitüsü-Beden Eğitimi Bölümü (İstanbul), Buca Eğitim Enstitüsü-Beden Eğitimi Bölümü (İzmir), Diyarbakır Eğitim Enstitüsü-Beden Eğitimi Bölümü (Diyarbakır). 1974 ve 1976 yılları arasında üç Gençlik ve Spor Akademisi açılmıştır. Bunlar; Ankara 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi, İstanbul Anadoluhisarı Gençlik ve Spor Akademisi, Manisa Gençlik ve Spor Akademisi, bu okulların öğretim süreleri dört yıl olup ilk iki yılın sonunda öğrenci seçtiği branşın esas ve yardımcı branş derslerini alırdı. Spor Akademisi öğrencileri % 69-71 arası alan bilgisi dersleri, % 21 genel kültür dersleri, % 10 öğretmenlik formasyon derslerini 51 veya 56 ders içinde almışlardır (Bilge 1989).

1978-1979 yıllarında enstitülerin öğrenim süreleri dört yıla çıkarılarak isimleri Yüksek Öğretmen Okulu adını aldı. 20 Temmuz 1982 yıl ve 41 Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilâtı hakkındaki kanun hükmünde kararname ile tüm yüksek öğretim kurumlarının yeniden örgütlenmesiyle, yüksek öğretmen okulları beden eğitim bölümleri, gençlik spor akademileri, beden eğitimi ve spor yüksek okulu ile Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) beden eğitim spor ve rekreasyon bölümleri düzenlenilerek üniversitelerin eğitim fakültelerine beden eğitimi ve spor bölümleri olarak bağlanmıştır. Sadece ODTÜ Beden Eğitimi Spor Bölümü beş yıl olup diğerleri dört yıllık eğitim vermektedirler. Dört yıl boyunca lisans programlarında 37

ila 59 ayrı ders verilmektedir. Derslerin % 60'ı alan bilgisi dersleri, % 18'i genel kültür dersleri, % 18'i öğretmenlik formasyon dersleridir (Bilge 1989).

Bugün Türkiye'de çeşitli üniversitelerde 60'ı aşkın beden eğitimi ve spor bölümü, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu bünyesinde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği (I. öğretim) Antrenörlük Eğitimi (I. ve II. öğretim), Spor Yöneticiliği (I. ve II. öğretim) bölümleri mevcuttur. Çeşitli üniversitelerdeki Enstitülere bağlı Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dallarında yüksek lisans ve doktora eğitimi verilmekte ve bu konularda bilimsel araştırmalar yapılmaktadır (Güçlü 2000).

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü

Beden Eğitimi: İnsanın büyüme, gelişme ve davranış şekline göre seçilen fiziksel aktivitelerin harekete dayalı olarak yapıldığı bir eğitim şekli olarak ifade edilen beden eğitimi fiziksel hareketlerin planlı bir gelişme doğrultusunda yaşantıya dönüştürülmesi olarak tanımlanmaktadır (İnal 2009).

Spor: Ferdin tabii çevresini, beşeri çevre haline getirirken elde ettiği kabiliyetleri geliştiren belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, ferdin veya grupta, boş zaman veya tüm zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı, sosyalleştirici ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir kavramdır (İnal 2009).

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü; temel eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimde alana yönelik gereksinimlerin karşılanması amacıyla dört yıllık lisans eğitimiyle beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren bölümdür. Bölüm mezunları spor eğitici olarak yetenek seçimi, kurumsal sportif danışman ve diğer spor aktivitelerinde de görev yapabilmektedirler (www.besyo.selcuk.edu.tr).

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümlerinin temel amacı; Türk gençliğinin fiziken ve ruhen sağlıklı bir şekilde gelişimini sağlamak, sporu kitlelere yaymak ve sevdirmek, Türk sporunun ve sporcusunun uluslararası alanlarda başarılı olmasını, aynı zamanda ilköğretim ve orta öğretim düzeyinde, çağdaş ve nitelikli beden eğitimi ve spor öğretmenleri yetiştirmek ve öğrencilerin her yönden gelişimlerini sağlamak, erken yaşta ve geniş sayıda ulaştıkları çocuk ve genç nüfusa

çok çeşitli alanlarda sporu sevdirek, sporun hayatlarının bir parçası haline getirmeyi öğretilmelerini sağlamaktadır (www.mu.edu.tr).

Mezunların alacağı unvanlar, istihdam alanları: Beden Eğitimi ve Spor Bölümünden mezun olan öğrencilerin devlet ve özel okullarda Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, uzmanlık alanlarında antrenörlük, çeşitli alanlarda (turizm, belediyeler vb.) liderlik yapma, devlet ve özel spor örgütlerinde çeşitli pozisyonlarda görev yapma imkânı vardır (www.mu.edu.tr).

Antrenörlük Eğitimi Bölümü

Antrenör: Uzun vadeli olarak hazırladıkları antrenman taslaklarına hayatiyet kazandıran, sporcuların dayanıklılığını, çevikliğini, nefes gücünü artırarak mücadele yeteneğini güçlendiren ve onların kişiliklerinin gelişimini sağlarken toplumsal yapıların mimarı olan eğitimcidir (İnal 2009).

Antrenörlük eğitimi bölümü mezuniyet belgesi olarak mezun olmaktadır (Verilen bu belgeye karşılık gelen antrenör lisansı GSGM Eğitim Dairesi veya ilgili federasyonların uygun gördüğü kademedен alınır). Mezunlar, kamu ve özel kulüplerin takımlarında antrenörlük, kondisyonerlik yapar, sağlık kulüpleri, fiziksel uygunluk ve sağlıklı yaşam merkezleri (fitness) gibi kuruluşlarda çalışabilirler. Eğitim süresi dört yıldır (www.besyo.selcuk.edu.tr).

Antrenörlük eğitimi bölümlerinin temel amacı: Sporun her dalı ve insan hareketleri ile ilgili uğraşılarda, amatör ve profesyonel spor kulüpleri ve milli takımlarda çalışacak biçimde nitelikli, araştırmacı, üretken, sporun ve her seviyedeki sporcunun sorunlarını bilerek çözüm yolları arayan sporcunun seçimi ve yönlendirilmesiyle performanslarının artırılmasına yönelik sportif teknik ve taktiğin geliştirilmesi doğrultusunda uygulamalar yapan sporun bilimsel teorik temellerinin uygulama alanlarında kullanımını sağlayan eğitimcileri yetiştirmektedir (www.mu.edu.tr).

Antrenörlük eğitimi bölümünü tercih edecek olan öğrencilerin programa özel yetenek sınavı ile öğrenci alındığından, iyi bir fiziksel uygunluk düzeyi yanında, spor

alan bilgisi derslerinin uygulamalarını gerçekleştirebilecek yeterli atletik yapı ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir (www.mu.edu.tr).

Mezunların alacağı unvanlar, istihdam alanları: Antrenörlük eğitimi bölümü mezunları, amatör ve profesyonel spor kulüplerinde, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatlarında, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda antrenör ve yardımcı antrenör olarak çalışırlar. Ayrıca özel spor salonlarında ve turizm sektörü gibi sportif aktivitelerin öğretilmesi ve organizasyonlarda görev alabilirler (www.mu.edu.tr).

Spor Yöneticiliği Bölümü

Spor yöneticisi: Spor hizmet ve faaliyetlerinin yönetiminden sorumlu kişidir. Yönetim sürecinin çeşitli alanları için geçerli olan planlama, örgütleme, yürütme, eşgüdüm ve kontrol gibi çeşitli görevleri yürütür. Yönetim mekanizmasını oluşturan ilkeler çerçevesinde mevcut kaynakları (para, zaman, mekan, malzeme, personel gibi) en rasyonel bir şekilde kullanarak teşkilatın amaçlarını gerçekleştirir (Şahin 2005)

Spor yöneticiliği bölümü; spor faaliyetlerinin organize edilmesi, denetlenmesi, yürütülmesine ilişkin programa sahiptir. Profesyonel spor yönetimi, spor organizasyonları ve pazarlama yönetimi, spor eğitimi ve etkinlikler koordinatörlüğü, egzersiz ve fiziksel uygunluk merkezleri yönetimi, takım yöneticiliği, spor danışmanlığı ve medya gibi iş alanları mevcuttur. Eğitim süresi dört yıldır (www.mu.edu.tr).

Spor yöneticiliği bölümlerinin temel amacı: Ülkemizde spor yöneticiliği eğitimi belirli bir sisteme bağlı olarak verilmemektedir. Geniş bir istihdam alanı bulunmasına rağmen bu eksiklik giderilememiştir. Ancak bu sistem, sporda gelişmiş hiçbir ülkede bulunmayan bir sistemdir. Kamuya bağlı spor teşkilatlarında (Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü) özel sektörlerde ve gönüllü kuruluşlarda istihdam edilmek üzere görev alacak spor yöneticilerini yetiştirmek amacıyla düzenlenen spor şuralarında, spor yöneticiliği eğitimi akademik programlarla verilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu noktadan hareketle spor şuralarının sonuçları da dikkate

alınarak son yıllarda bazı üniversitelerimizin beden eğitimi ve spor yüksek okulları bünyesinde spor yöneticiliği bölümü açılmıştır (www.mu.edu.tr).

Mezunların alacağı unvanlar, istihdam alanları: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında öğrenim ve uzmanlık alanlarına uygun hizmet birimlerinde, kamu kurum ve kuruluşlarının merkez ve taşra örgütlerinde yönetici olarak, amatör ve profesyonel spor kulüpleri idari yapısı içinde değişik düzeyde yönetici olarak, ülkemiz turistik otel, motel ve işletmelerinde, serbest zamanı değerlendirme, spor organizasyonları düzenleme hizmetlerinin yürütülmesinde, özel spor işletmelerinde “sağlıklı yaşam” adıyla toplumsal yaşamımızda yer alan faaliyetlerin organizasyonu ve uygulamalarında, yerel yönetimlerin ilgili kadrolarında yönetici olarak görev alabileceklerdir (www.mu.edu.tr).

Rekreasyon Bölümü

Rekreasyon; İnsanın yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkinliklerden tehlikeye giren ya da olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi ve grup içinde seçerek yaptığı etkinliklere rekreasyon denir (Şahin 2005).

Rekreasyon Bölümü; rekreasyonel spor branşları, spor fizyolojisi, spor yönetimi, iletişim, motor öğrenme, motor beceri, turizm, kinesiyojji, sağlık için spor, spor psikolojisi ve program geliştirme konularını çalışan sosyal ve sağlık bilimleri alanlarının interdisipliner bir alanıdır. Rekreasyon Bölümü dersleri Beden Eğitimi ve Spor okullarının tüm bölümleri için kritik bir öneme sahiptir. Rekreasyon dersleri sadece Beden Eğitimi ve Spor okullarının tüm bölümleri için değil üniversitenin bazı bölümleri için de kritik bir öneme sahiptir. Bölüm yabancı diller konuşan yaratıcı ve kaliteli öğrenci yetiştirmek için rekreasyon programları ve serbest zaman aktiviteleri planlamayı amaçlar. Bölüm öğrencileri işletme, ekonomi, iletişim ve turizm konularında yeterliliğe sahip biçimde eğitim görmektedir (www.mu.edu.tr).

Rekreasyon Bölümlerinin temel amacı: Öğrencileri rekreasyon programlarını uygulayabilecek biçimde genel kültür, alan bilgisi, yöneticilik ve eğiticilik açısından toplumun, alanın ve bireyin ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte yetiştirmektedir (www.mu.edu.tr).

Mezunların alacağı unvanlar, istihdam alanları: Turizm alanında; su sporları rekreasyon aktiviteleri animatörlüğü, kara sporları rekreasyon aktiviteleri animatörlüğü, sosyo-kültürel rekreasyon aktiviteleri animatörlüğü (halk oyunları, dans, müzik, festival, sergi vb.), sağlık turizmi tesislerindeki rekreatif aktiviteler için animatörlük, çocuk rekreasyon aktiviteleri animatörlüğü gibi görevler alabilirler. İş sektörlerinde (sanayi); yerel yönetimlerde (belediyeler), Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde (Gençlik kampları) ve üniversitelerde istihdam edilebilirler.

Bu bölüm mezunları, özellikle gelişmiş ülkelerde çok yaygın iş alanına sahiptirler. Rekreasyon bölümünü kazanan öğrenciler, meslekleriyle ilgili yabancı dil öğrenmek ihtiyacından dolayı, bir yıl yabancı dil hazırlık eğitimi almak zorundadır (www.mu.edu.tr).

1.4.Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

1987 yılında Eğitim Fakültesi'ne bağlı Beden Eğitimi ve Spor Bölümü olarak kurulmuştur. 1992 Yılında 4 yıllık Yüksekokul haline dönüştürülmüştür. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük Eğitimi ve Spor Yöneticiliği Bölümleri ve bunlara bağlı 5 Anabilim Dalı'ndan oluşmaktadır. Her üç bölümde de Yüksek Lisans eğitimi verilmektedir (www.besyo.selcuk.edu.tr).

1.5. Denetim Odağı Kavramı

Birey, sosyal gelişim süreci içinde, çocukluktan itibaren, hangi davranışın hangi sonuçları doğuracağı ve hangi sonuçların kendi davranışlarından, hangilerinin ise kendi dışındaki kaynaklardan kaynaklandığı konusunda oldukça tutarlı beklentiler geliştirir. Bu beklentiler, içsel ya da dışsal kontrol kaynağına inanç olarak nitelendirilir ve yaşamdaki olumlu ya da olumsuz sonuçları (ödül ve cezaları) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yere "Denetim Odağı" adı verilir (Rotter 1966).

Julian Rotter, bireyin inanç sistemi üzerinde yoğunlaşmıştır. Rotter inanç sistemini kişiliğin oluşturucusu ve kişilik ölçümünde bir boyut olarak görmüş ve bu boyutu ölçen bir araç geliştirmiştir. Rotter bu boyutu Denetim Odağı (Locus of control) olarak adlandırmıştır. İlk defa 1954 yılında tanımladığı bu kavram Rotter'in Sosyal Öğrenme Kuramında, bireyin sosyal gelişim süreci içinde çocukluktan başlayarak hangi davranışın, hangi sonucu doğuracağı ve hangi sonucun kendi davranışından kaynaklandığı konusunda oldukça tutarlı beklentiler olarak açıklanır (Çelik 1995, Kaval 2000).

Denetim odağı insanların davranışlarının sonuçları için aldıkları sorumluluğun derecesini ölçen bir yapıdır (Haye ve Ark. 2003).

Denetim odağı; yaşam boyunca ortaya çıkan her türlü olumlu ya da olumsuz yaşantı üzerinde bireyin kendisinin ya da kendisi dışındaki güçlerin etkili olduğuna ilişkin bireysel inancını ifade etmektedir (Wong ve Ark. 2004).

Denetim odağı, bireylerin geçmişteki pekiştirici yaşantılarına dayalı olarak, davranışlarının sonuçlarını kendi kontrollerine ya da kendileri dışındaki güçlerin kontrollerine bağlamaları sonucu oluşan bir özelliktir (Dağ 1992).

Birey, sosyal gelişim süreci içinde, çocukluktan başlayarak hangi davranışın hangi sonuçları doğuracağı ve hangi sonuçların kendi davranışlarından kaynaklandığı, hangilerinin kendi davranışları ile bağlantısız olduğu konusunda oldukça tutarlı beklentiler geliştirir. Rotter, bu beklentilerin iki eğilimden birine bağlı olarak genelleştirdiğini ileri sürer. Eğer kişinin yaşadığı ya da yaşamayı umduğu olumlu olayları ödül, olumsuzları da ceza olarak nitelersek, bu eğilimlerden ilki; ödül ve

cezaların kişinin dışındaki başka güçlerce uygulandığı, yönetildiği ya da denetlendiği, böylece, ödüllere ulaşip cezalardan kaçınma konusunda kişisel çabaların etkili olamayacağı doğrultusundaki genel beklentidir. Öteki ise, ödül ve cezaların büyük ölçüde kişinin kendi eseri olduğu, bunların ortaya çıkışında daha çok kendi davranışlarının etkili olduğu doğrultusundaki genel beklentidir. Rotter bu beklentileri içsel ve dışsal denetim kaynağına inanç olarak adlandırarak, yaşamdaki olumlu ya da olumsuz olayları(ödül ve cezaları) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yere “denetim odağı” adını vermiştir (Yeşilyaprak 2004).

Rotter denetim algısını “Bir bireyin elde ettiği ödül ve cezaların kişi tarafından mı, yoksa bireyin dışında bir takım etkenlerce mi denetlendiğine ilişkin genel bir beklentidir” şeklinde tanımlanmaktadır (Rotter 1966).

Rotter' in çağdaş psikolojideki iki farklı kuramsal yaklaşım olan davranışçı kuramlarla bilişsel kuramları deneysel çalışmalarla bir araya getirerek oluşturduğu Sosyal öğrenme Kuramı'na göre, çocukların davranışlarının sonuçlarında aldıkları ödül ve/veya cezalar ilerdeki davranışlarının sonuçlar hakkında bazı beklentiler geliştirmelerine yol açar. Ancak bu beklentiler öznedir, çünkü bireyler dışardan gelen uyarıcıları (pekiştireçleri) farklı algılarlar ve farklı tepkiler gösterirler. Sosyal öğrenme kuramına göre, bireylerin tepkilerini etkileyen en önemli etmense, pekiştireçleri kendi davranışlarının sonuçları olarak mı, yoksa kendi davranışlarından bağımsız, dış güçlere bağlı sonuçlar olarak mı algıladıklarıdır. Rotter, bu algılayış biçimlerini “içsel” ve “dışsal” kontrol kaynaklarına inanç olarak isimlendirmiş ve buna “denetim odağı” adını vermiştir (Buluş 2000).

Denetim odağı, diğer bir adıyla Kontrol odağı Julian B. Rotter'in genellenmiş beklentiler kavramından geliştirilmiştir. Yeni bir durumda, başımıza gelecekler hakkında beklenti sahibi olabileceğimiz herhangi bir bilgimiz yoktur. Rotter'e göre bu gibi durumlarda olayları etkileme yeteneğimize donük inançlarımıza başvururuz. Belirli bir davranışı gösterme olasılığımız, bu davranışın bir etkisi olup olmadığına dönük algımıza bağlıdır. Bu nedenle, çoğu durumu kontrol edebileceğini düşünen insanlar, kontrol edemeyeceğini düşünen insanlardan farklı davranırlar. Eğitimde, psikoterapide, örgütsel ortamlarda ve diğer uygulamalı alanlarda çalışan psikologlar bu nedenle denetim odağı kavramını çok yararlı bulurlar (Burger 2006).

Kişinin yaşadığı ya da yaşama ihtimali olan olumlu olayları ödüller, olumsuz olayları cezalar olarak ele alırsak ortaya iki eğilim çıkacaktır. Bu eğilimlerden biri, ödül ve cezaların kişinin dışındaki başka güçlere yöneltildiği, denetlendiği, ödüllere ulaşma ve cezalardan kaçınmada kişisel çabaların etkili olmadığı doğrultusunda bir beklentinin olmasıdır. Diğer eğilim ise, ödül ve cezaların ortaya çıkışında bireyin kendi davranışlarının etken olacağı doğrultusunda oluşan beklentilerdir. İşte bu eğilim hepsine “denetim odağı” adı verilmektedir (Yaşar 2006).

1.5.1. Denetim Odağı ile İlgili Kuramsal Açıklamalar

Denetim odağı kavramı temelini Rotter’in toplumsal öğrenme kuramından almaktadır. Toplumsal öğrenme kuramında dört temel değişken vardır: Davranışlar, beklentiler, davranışların sonuçları ve psikolojik durumlar. Denetim odağı kavramı ise bu değişkenlerden "beklentiler" ile ilişkilidir (Yüksel 1991).

Rotter; toplumsal öğrenme kuramında iki tür genelleştirilmiş beklentiden söz eder:

- Başarı, bağımlılık, uyma, toplumsal kabul gibi yalnızca belirli çeşitten sonuçlara ilişkin beklentiler.
- Sonuçların kendi niteliklerinin değişebildiği, belli bir karar ya da problem çözümünü içeren bir dizi psikolojik durumun başka özelliklerinden genelleştirilen beklentiler.

Toplumsal öğrenme kuramında, davranışın ortaya çıkmasında etkili olan üç temel değişken vardır, beklenti, sonucun değeri ve psikolojik durumlar. Psikolojik durumlar hem beklentilerin hem de sonuçların değerini belirler ve dolayısıyla davranışın yenilenme olasılığını arttırırlar (Yüksel 1991).

Yükleme kuramı ve sosyal öğrenme kuramı davranışla sonuçlarını bir nedene bağlayarak açıklamaktadır. Ancak ayrıldıkları nokta, yükleme kuramında nedensellik duruma özgü olarak değişebilmekte iken, sosyal öğrenme kuramında bireye özgü olarak belirlenmiştir. Yani, yükleme kuramında davranışın sonucu, durumun özelliğine göre çaba, işin güçlüğü, yetenek gibi değişkenlere bağlanırken, sosyal öğrenme kuramında bireyin içsel ya da dışsal denetimli oluşuna göre belirli etmenlere bağlıdır (Canel 1993).

Davranışçı kuram çerçevesinde, öncelikle insanın sadece etkiye tepki veren bir varlık olduğu savunulur. Bandura ise, yine davranışçı bir kuram olan “Sosyal öğrenme Kuramı” çerçevesinde, insanın hem çevrenin bir ürünü, hem de bir çevre üreticisi olduğunu belirtmiştir.

Sosyal Öğrenme Kuramı'na göre, doğrudan yaşanan ve başkalarının yaşantılarına bakılarak elde edilen öğrenme yaşantıları, bireyin uygun davranış potansiyellerini belirlemektedir. Bu davranışsal potansiyeller arasından kişinin yapacağı seçim, belli durumda karşılaşılabilecek her bir seçeneğin olası sonuçlarına, yani pekiştireçlere bağlıdır. Bu pekiştireçler ile ilgili beklentiler ise, geçmiş yaşantılara bağlıdır (Kaval 2000).

Rotter'in Sosyal öğrenme Kuramı, çağdaş psikolojideki farklı ve önemli olan davranışçı ve bilişsel kuramları bir anlamda bütünleştirmeye çalışması açısından önemlidir (Canel 1993).

Denetim odağı kavramına ilişkin önemli bir diğer konu da, denetim odağının tipolojik bir kavram olmadığıdır. Yani, kişiler değişmez bir biçimde ve kesin olarak iki sınıfa ayrılmazlar. Bireyin belirli bir durumdaki davranışlarını belirleyen birçok değişken vardır. Bu nedenle, denetim odağına ilişkin olarak kişileri değişmez ve iki sınıfa ayırmak, bu değişkenlerin gözden kaçırılmasına ve çok yüzeysel bir ayırım yapılmasına neden olabilir (Dönmez 1985).

1.5.2. Denetim Odağına Göre Kişilerde Görülen Özellikler

Julian Rotter kişilerin kendi yaşamlarını denetleyebilme güçleri bakımından birbirlerinden farklılıklar gösterdiklerini gözlemlemiştir. İnsanın kendi yaşamını denetleyebilmesi ne demektir? Birey yapmak istediği davranış için gerekli gücü kendinde görüyor mu yoksa bir başkasının iznini mi alması gerekiyor? Rotter geliştirmiş olduğu boyutun bir ucunda içten denetimlilik (internal locus of control) ve diğer ucunda da dıştan denetimlilik (external locus of control) adını vermiştir (Cüceloğlu 2005).

Kişiler yaşamlarının her yönünde ve her durum içinde tutarlı olarak bu uçlardan birine daha yakın düşerler mi? Örneğin güçlü, kuvvetli bir yapı ustasının

kendi başına evine ek bir oda yapabileceğine güveni vardır “ben bunu yapabilirim” diye düşünür. Ne var ki belediyeden “inşaat ruhsatı” almak için gerekli formları ve memurların sorularını düşündüğü zaman kendisine güveni yoktur, bir nevi merhamet dilenir “benim buna aklım yetmez! Bana acıyın da şu ruhsatı verin” duygusu içindedir. Görüyorsunuz yaşam bir yönden diğer yöne kişinin içten-dıştan denetimli olma boyutu üzerinde aldığı yer değişebilir. Collins kişilerin yaşamlarının değişik yönlerinde farklı inançlarının olduğunu ve bu farklı inançların, onların belirli konuda iç veya dış merkezli bir kimse olmalarını etkilediklerini araştırmalarıyla göstermiştir (Cüceloğlu 2005).

Rotter’in sosyal öğrenme kuramından kaynaklanan ve denetim odağı olarak bilinen bir kişilik özelliği vardır. Bu özellikle ilgili olarak insanlar belli bir zaman kesitinde iki gruba ayrılırlar; birinci gruba çevrelerini kendi yararlarına değiştirebileceklerine inanan içten denetimliler girerken, ikinci gruba ise daha çok çevrenin denetiminde olduklarına inanan dıştan denetimliler girmektedir. Birinci grupta yer alanlar iyi ya da kötü kendilerine olanların nedeninin kendileri ya da kendi davranışları olduğuna inanmak eğilimindedir. İkinci grupta yer alanlar ise ödül ve cezalar biçiminde kendilerine olanların nedeni olarak şans, talih, kader, kismet ya da güçlü başkaları gibi kendi dışındaki güçler olduğuna inanmak eğilimindedirler (Sungur 1997).

İçten Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler

İçten denetimli bireyler; entelektüeldirler ve akademik etkinliklere daha fazla zaman ayırırlar, daha etkili, güvenli ve bağımsızdırlar. Olumlu benlik kavramına sahiptirler, okul başarıları daha yüksektir ve aktif ve girişimcidirler. Objektif, uyumludurlar ve savunma mekanizmalarını daha az kullanırlar. Etkili iletişim kurarlar, çevre ile daha iyi baş etme davranışları gösterirler, daha sağlıklı bir duygusal yaşama sahiptirler ve daha yaratıcıdırlar. Ayrıca engellemeler karşısında daha yapıcı tepkiler ortaya koyarlar, zamanı daha iyi kullanırlar, kendilerine yakın hedeflerden çok uzak hedefler koyarlar. Sağlıklarını koruma konusunda daha başarılıdırlar ve bilgi toplamaya istekli ve başarı odaklıdırlar (Yeşilyaprak 2004).

İçten denetimlilik ucuna yakın olan kişi, çevresinin denetimi altında olduğunu, isterse yaşamını istediği yöne çevirebileceğine inanır (Cüceloğlu 2005).

Dıştan Denetimli Kişilerde Görülen Özellikler

Dıştan denetimli bireyler; kendilerini dış güçlerin kurbanı olarak görürler, hayattan beklenti düzeyleri daha düşüktür ve daha kaygılıdırlar. Kuşkucu, depresif, saldırganlıklar ve savunma mekanizmalarını daha çok kullanırlar. Kendileri ile ilgili kimlik kargaşaları vardır, daha çok dogmatiktirler. Kendini tanımada yetersizdirler, çevre üzerinde kontrolleri olmadığına inanırlar ve olayları kontrol altına alamayacakları veya olayların sonuçları üzerinde olmayacakları inancı içindedirler. Dıştan denetimliler başarılı olduklarında, başarısız oldukları zamana göre daha çok kaygı yaşarlar (Yeşilyaprak 2004).

Ödül ve cezaların kişinin kendi dışındaki başka güçlerce (tanrı, şans, kader, diğer insanlar....) uygulandığı, yönetildiği, böylece ödüle ulaşma ve cezadan kaçınma konusunda kişisel çabaların etkili olamayacağı doğrultusundaki genel beklentidir ki; bu da dıştan denetim olarak tanımlanmaktadır (Gültekin ve Baran 2005).

Dıştan denetimli bireyler davranışlarının sonuçlarını ya da başarısızlığı, şansının ya da kendisinin kontrol edemediği dış koşulların sonucu olarak algılamaktadırlar (Lamont, ve Ark.2003).

Dıştan denetimlilik ucuna yakın olan kişi, çevresinde olup bitenleri etkilemekten kendinin aciz olduğunu ve yaşamını kaderin belirlediği, kendisinin elinden gelen bir şey olmadığına inanır (Cüceloğlu 2005).

İçten ve Dıştan Denetimli Bireyler Arasındaki Farklılıklar

İçten denetimli bireylerle dıştan denetimli bireylerin olayların sonuçları hakkında sahip oldukları duygu, düşünce ve davranışlar farklı kişilik özelliklerini betimlemektedir. Olayları değerlendirirken kendi yetenek ve özelliklerine daha fazla yer veren içten denetimli bireyler, olumlu pekiştirme almak ya da itici uyarılardan kaçınmada daha aktif olmakta, kendileri ve çevresiyle daha barışık bir ruhsal yapı sergilemektedirler. Bu bireylerin kan basınçları genellikle düşüktür. Anksiyete ve depresyon durumlarını daha az yaşarlar (Tükel ve Gök 1996).

İçten denetimli bireyler yaşadıkları ödül ve ceza niteliği taşıyan olaylardan kendilerini sorumlu tutmaktadırlar. Sosyal yetenekleri gelişmiştir. Dıştan denetimlilere göre kendilerine olan saygıları daha yüksektir. Bu bireyler başlarına gelen olayların sonuçlarının, büyük ölçüde kendi içsel özellikleri olan zekâları, azimleri veya çekiciliklerine bağlı olduğu inancına sahiptirler (Schultz ve Schultz 2001).

İç denetim odaklı insanlar pekiştirmenin kendi davranışlarına bağlı olduğunu düşünerek kendi yaşamlarından sorumlu olduklarını düşünürler ve buna uygun davranış ortaya koyarlar. Dış denetimli insanlar ise pekiştirmenin dışsal güçlere bağlı olduğunu düşünerek sahip oldukları yetenekleri ve davranışlarıyla çok az şeyi iyileştirmek için ya hiç çaba göstermezler ya da çok az gayret gösterirler (Yeşilyaprak 2005).

İçten denetimli kişi, dıştan denetimli kişiye oranla, sorunlar karşısında daha mücadeleci olacak, olumlu pekiştireç almak yada itici uyarıcılardan kaçmak için daha yoğun çaba gösterecektir. Dıştan denetimli bir kişinin ise aynı durumda işleri daha fazla oluruna bırakması söz konusu olabilir (Dökmen 1984).

İç denetim odağı yönelimli öğrenciler bir öğrenme durumunda, dış denetim odağı yönelimlilere göre akademik yönden daha başarılı, kendi gelişimleri için daha etkin biçimde bilgilere ulaşan, yeni bilgileri önceki bilgileriyle daha çok ilişkilendirebilen, daha etkili öğrenme ve ders çalışma stratejilerini kullanan, öğrenme görevlerini yerine getirmek için daha çok çaba sarf eden, kendi bilgi ve becerilerinin gelişimini daha çok sınanan bireylerdir (Deryakulu 2002).

1.5.3. Denetim Odağını Etkileyen Faktörler

Başlangıçta bebek, kendi yaşamında etkin olabilecek güce sahip değildir. Çaresiz durumdadır ve kendi yaşamı üzerinde denetim kuramaz. Gelişim sürecinde, insan zamanla kendi kendisini denetim ve kontrol yönünde hızlı adımlar atmakta ve çevrenin etkisi yaşamının ilk yıllarına oranla azalmaktadır. Böylece yaş ilerledikçe denetim odağı, dıştan içe doğru bir kayma göstermektedir. Çocuğun, giderek kendisi için önemli bir takım kararlar alabilme özgürlüğü kazanması, aile ve çevresine karşı görece bir bağımsızlığa kavuşması ve kendi başına daha yeterli bir duruma gelme

abaları içten denetimlilik yolunda ilerlediğinin kanıtı olarak görülebilir (Dönmez ve Baal 1985).

Rotter, kuramında anne-baba-ocuk iliŐkisine ayrı bir önem vermiştir. ocuk, ebeveynlerinden aldığı olumlu pekiŐtirmelerle beklentiler oluŐturmakta ve kiŐiliđini geliŐtirmektedir. Davranışların oluşması ve gelişimi bu pekiŐtirmeler olmadan mümkün olmamaktadır (Rotter 1966).

Denetim odağı, hayat boyunca onu deđiŐtirebilecek veya geliŐtirebilecek her türlü etkiye açıktır. Yaşamlarının her safhasında, bireyler hayatlarının bazı önemli yönlerini kontrol ederek sürekli tecrübe edinmektedirler. Akran ilişkileri, okul deneyimleri, meslektaŐ ilişkileri, evlilik ya da arkadaŐlık ilişkileri bireyin denetim odağının gelişimini etkileyebilmektedir (Basım ve Şeşen 2006).

Özellikle ebeveyn tutumlarının bireyin denetim odağının iki ucundan birine yönelmede etkili olduğu, özellikle ebeveyn tutumlarından etkilenerak denetim odağının Őekil deđiŐtirebildiđi bulunmuştur (Yeşilyaprak 1989).

Ayrıca evre büyüklüğünün de denetim odağının oluŐmasında etkili olan değişkenlerden biri olduğu kabul edilmiştir. Büyük çevreden gelenlerin içten denetimli olduğu, bunun nedeni ise büyük çevrede deđiŐiklik yapabilmenin küçük çevreye göre daha çok çaba istediği düŐüncesiyle açıklanmaktadır (Sert Ağır 1994).

1.6. Üniversiteli Olmak ve Denetim Odağı (Locus of control)

Başarılı olmanın tek ve mutlak ölçüsü iyi bir üniversiteye girmek, herkesin gıpta ettiği bir mesleğe sahip olmak değildir. İnsan, yetenekli olduğu çok değişik alanlarda, severek yapabileceği çeşitli işlerde kendini ortaya koyabilmişse, yaşamdan zevk alan biri ise, başarılı olmuş demektir (Baltaş 2002).

Çocukluk döneminde kariyer gelişimi modeli 9 kavram üzerine odaklanır:

- ** Merak (Curiosity)
- ** Araştırma (Exploration)
- ** Bilgi (Information)
- ** Rol modelleri/ anahtar kişiler (Key figures)
- ** İlgiler (Interests)
- ** *Denetim odağı (Locus of control)*
- ** Zaman perspektifi (Time perspective)
- ** Benlik kavramı (Self-concept)
- ** Planlılık (Planfulness) (Baltaş 2002).

1.7. Denetim Odağı İle İlgili Yapılan Çalışmalar

Yurdumuzda ve yurtdışında denetim odağı kavramı ve içeriği ile ilgili olarak birçok kapsamlı çalışma yapılmıştır. Özellikle son yıllarda bu konu ile ilgili olarak kapsamlı çalışma ve araştırmalara rastlanmaktadır.

1.7.1. Yurdumuzda Yapılan Çalışmalar

Kağıtçıbaşı (1972) "Sosyal Değişmenin Psikolojik Boyutları" adlı çalışmasında, toplumsal bazı etmenlerin kişilik özellikleri üzerindeki etkisini incelemeyi amaçlamış ve örneklem grubu olarak da İzmirli lise öğrencilerini seçmiştir. Sonuç olarak içten denetimlilikle yurtseverlik, kişisel gelecek hakkında iyimserlik, başarı güdüsü, kuvvet yönelimi ve anne-babaya saygı ve bağımsızlık arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca içten denetimlilikle öz-otoriteriyenizm, dindarlık ve kişisel gelecek hakkında karamsarlık arasında ters ilişki bulunmuştur.

Dönmez (1983)'in "Denetim Odağı Üzerinde Çevre Büyüklüğünün Etkisi" üzerine yaptığı araştırmada Ankara üniversitesi 1. sınıfta okuyan, tesadüfi olarak 102 öğrenci örneklem grubu olarak alınmıştır. Sonuç olarak küçük yerleşim merkezlerinden gelen üniversite öğrencilerinin, büyük yerleşim merkezlerinden gelen öğrencilere göre daha dıştan denetimli oldukları bulunmuştur.

Dökmen (1984) "Grimm ve Türk Halk Masallarındaki Davranış Modellerini Operant Şartlanma ve Denetim Odağı" açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda Grimm ve Türk halk masallarının asıl ve ikincil kahramanlarının cinsiyetleri ile içten ya da dıştan denetimli oluşları arasında anlamlı farklılık bulunmadığı saptanmıştır. Ancak masalların çoğunluğunda, çocukların eğitiminde içsel denetimliliği geliştirme yönünde yararlanabileceğimizi yoğun davranış modelleri olduğu belirtilmiştir.

Dönmez (1984) yapmış olduğu araştırmada "Belirli Toplumsal Durumların Algılanmasında Denetim Odağının Etkisi"ni incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, içten denetimli deneklerin dengesiz, tartışmalı, itici ve olumsuz dengeli durumlarla birlikte, dengeli, anlaşmalı vb. durumları da genelde, dıştan denetimli gruba oranla daha fazla değiştirmek istedikleri görülmektedir. Daha içten, ciddi ve yeğlin tepki gösterme daha çok içten denetimlilerle ilgilidir. Çünkü bunlara göre, içinde buldukları durumlar kendi davranışlarının bir sonucudur. Bu nedenle, genelde rahat bulunan durumları, daha rahat, rahatsız edici bulunanları da daha fazla değiştirmek istemeleri doğaldır. Dıştan denetimlilere göre ise, içinde buldukları durumlar kendi eserleri değildir. Bu nedenle de nasıl olsa yapabilecekleri fazla bir şey yoktur.

Dönmez ve Başal (1985) "Çevre Büyüklüğü ve 10- 12 Yaş İlkokul Çocuklarında Denetim Odağı" konulu araştırmada, büyük çevreyle küçük çevrenin içten denetim algısını nasıl desteklediğini incelemiştir. Araştırmada büyük çevrenin küçük çevreye oranla, içten denetim inancını daha çok destekleyip geliştirdiği sonucuna varılmıştır.

Dönmez'in (1985) yaptığı bir başka çalışmada ise 402 üniversite öğrencisinde çevre büyüklüğünün denetim odağı üzerine etkisi üzerinde durulmuştur. Bu araştırmanın sonucunda büyük çevrelerden gelen öğrencilerin, küçük çevrelerden

gelen öğrencilerden anlamlı olarak daha dıştan denetimli oldukları fakat bu sonucun daha önceki araştırmalarla çeliştiği görülmüştür. Ayrıca bu araştırmada aile ortamını algılama değişkeni açısından bir fark bulunamamışken, denetim odağı ile kendine saygı ile arasında olumlu bir ilişki bulunmuştur.

Giderer'in (1990) "Fen Lisesi İle Ömer Seyfettin Lisesi öğrencilerinin Denetim Odağına Göre, Bazı Değişkenler Yönünden Karşılaştırılması" başlıklı çalışmasında fen lisesinde ve resmi lisede okuyan öğrencilerin denetim odakları karşılaştırılmıştır. Bu amaçla her iki liseden örneklem grubu olarak 200 öğrenci seçilmiştir. Araştırmanın sonucunda fen lisesi öğrencilerinin, resmi lise öğrencilerine göre daha içten denetimli oldukları bulunmuştur.

Yüksel (1991) Gazi Üniversitesi'ndeki Ekonometri, İktisat, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Kamu Yönetimi bölümlerinden 300 öğrenci üzerinde yaptığı araştırmada, dışsal denetimli olan bireylerin yalnızlık düzeylerini içsel denetimli olan bireylerin yalnızlık düzeylerinden anlamlı derecede yüksek bulmuştur.

Dağ (1992) Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesinin Psikoloji Bölümünün 1.ve 3. sınıfları, Sosyoloji ve Felsefe Bölümlerinin tüm sınıfları ile Diş Hekimliği Fakültesinin 1. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 190'i erkek, 342'si kız toplam 532 deneklik bir örneklem üzerinde yaptığı araştırmada, dış kontrol odağı inancı, öğrenilmiş güçlülüğün zayıf olması ve psikopatoloji arasında pozitif ilişkiler bulmuştur.

Özyürek'in (1992) "Denetim Odağını Etkilemeye Yönelik Deneysel Bir Çalışma" adlı araştırmasında Adana ilindeki bir Anadolu Lisesi hazırlık sınıfının 74 öğrencisi örneklem grubu olarak seçilmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkenini denetim odağı ile ilgili sonuçlar oluştururken bağımsız değişkeni ise öğrencilere haftada bir saat olmak üzere 11 hafta süren grup rehberliği yaşantısı oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda uygulanan grup rehberliğinin öğrencilerin denetim odakları üzerinde etkiye sebep olmadığı sonucuna varılmıştır.

Aksoy'un (1992) "Lise Son Sınıf öğrencilerinin Özsaygı ve Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin incelenmesi" adlı çalışmasında alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyden 400'er kişi olmak üzere toplam 1200 kişilik lise son sınıf öğrencisi seçilmiştir. Sonuç olarak farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki öğrencilerin denetim odağı puanları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Ayrıca öğrencilerin denetim odağı gelişimleri ile kardeş sayıları, ailede kaçınıcı çocuk oldukları, anne-babanın öğrenim durumları ve özsaygıları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, öğrencilerin denetim odağı gelişimleri ile cinsiyetleri ve yaşların arasındaki farkın ise istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

Canel-Denktaş'ın (1993) İstanbul'da yabancı dilde öğretim yapan özel okullardan Saint Joseph Özel Fransız Lisesi ve Özel Işık Lisesi'nde 91'i erkek ve 44'ü kız öğrenci olmak üzere toplam 135 denek üzerinde yaptığı çalışmasında dış kontrol odağının yaratıcılığın alt boyutlarından sözel esneklik, şekilsel akıcılık ve şekilsel zenginleştirme üzerinde etkili olduğu; ayrıca; kızların erkeklerden daha fazla dıştan denetimli olduğu sonucuna varılmıştır.

Kıran'ın (1993), yılında yaptığı "Cinsiyetleri ve Denetim Odakları Farklı Lise Öğrencilerinin Uyum Alanları ve Yöntemlerinin İncelenmesi" başlıklı araştırmasında Ankara'da bir lisenin son sınıfında okuyan 331 öğrenci örneklem grubu olarak alınmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencinin denetim odağının içten olmasının, uyum alanları ve uyum yöntemlerini olumsuz yönde, dışsal olmasının ise uyum alanlarını ve uyum yöntemlerini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur. Ayrıca denetim odağı içten olan kız ve erkeklerin uyum alanları ve yöntemleri ile dıştan denetimli kız ve erkeklerin uyum alanları ve yöntemleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sert Ağır (1994) "Normal Lise İle İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Denetim Odakları" üzerine bir inceleme yapmıştır. Araştırmanın örneklemini, 1993- 1994 öğretim yılında İstanbul ili İmam Hatip Liseleri ile normal Liselerin I. ve II. Sınıf öğrencilerinden oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre dini eğitim veren normal lise ile dinsel eğitim veren imam- hatip Lisesi öğrencilerinin denetim odakları arasında içten ve dıştan denetimlilik açısından fark bulunmamıştır. Okul türleri kendi içlerinde

incelendiği zaman normal liselerin ve İmam Hatip Liselerinin öğrencilerinin denetim odakları arasında fark bulunmuştur. Bu liselerin cinsiyet özelliklerinin denetim odaklarına etkisi incelenmiş ve farklılık yaratmadığı bulunmuştur. Ebeveyn tutumlarının ise iki okul grubu öğrencilerinin denetim odaklarında farklılık yarattığı tespit edilmiştir. Ayrıca normal lise ile İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ebeveynlerinin eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik seviyesi, öğrencilerin dini tutumları ile öğrenim görmekte oldukları okul türü arasında ilişki bulunmuştur.

Özen'in (1995), "Üniversite Öğrencilerinde Kontrol Odağı, Cinsiyet ve Sınıf Değişkenlerinin Beden İmgesinden Hoşnut Olma Üzerine Etkisi" adlı çalışmasında Hacettepe Üniversitesi'nin çeşitli bölümlerine devam eden 329 kişilik bir örneklem grubu seçilmiş ve sonuç olarak beden imgesinden hoşnut olma ile kontrol odağı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Aydınay (1996), iş tatmini ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi resmi, özel ve yabancı özel okullarda çalışan 372 öğretmen üzerinde araştırmıştır. Öğretmenlerin içten-dıştan denetimlilik durumuna göre iş tatmininin tüm alt boyutları bakımından içten denetimli öğretmenlerin, dıştan denetimli öğretmenlere göre daha fazla işlerinden tatmin oldukları sonucu bulunmuştur.

Tükel ve Gök'ün (1996), birlikte yaptıkları "Kontrol Odağının Yağ, Anksiyete ve Depresyon İle İlişkisi" adlı çalışmada 126, 33 ve 60 kişilik üç farklı sayı ve özellikte (Panik bozukluk, major depresif bozukluk ve psikiyatrik bir patolojisi bulunmayan grup) örneklem grubu seçilmiştir. Sonuç olarak kişilik değişkeni olarak ele alınan kontrol odağı yöneliminin ilerleyen yaşla birlikte dışsallıktan içselliğe doğru bir değişim gösterdiği bulunmuştur.

Kurt'un (1996) "Rehber Öğretmenler ve Öğretmenlerin Ahlak Gelişim Düzeyleri ve Denetim Odağı Algılamaları" konulu çalışmasında Ankara ilinde görevli rehber öğretmen, sosyal bilgiler öğretmenleri ve fen bilgisi öğretmenlerinden 50 erkek, 70 kadın toplam 120 denekle çalışmıştır. Araştırma sonucunda rehber öğretmenlerin, sosyal bilgiler ve fen bilgisi öğretmenlerinin ahlak gelişim düzeyleri ve denetim odağı algılamalarının farklı olmadığını, bu öğretmenlerin erkek ve

kadınları arasında da farklılık bulunmadığını, ancak ahlak gelişiminde cinsiyet ve branş etkileşiminin anlamlı olduğunu ortaya koymuştur.

Çakar'ın (1997), lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ile denetim odağı puanlarını karşılaştırdığı araştırmasında denetim odağı puanlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulunmuştur. Aynı çalışmada, demokratik tutumları olan ve yüksek eğitilmiş ebeveynlere sahip öğrencilerin daha içten denetimli oldukları bulunmuştur.

Temel ve Aksoy (1998) Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalında Önlisans Tamamlama Programına katılan 326 öğretmen üzerinde yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin hizmet süreleri, çalıştıkları yerleşim merkezi, yaşları ve çalıştıkları kurum değişkenleri ile denetim odaklarının içten veya dıştan oluşları arasında anlamlı bir farkın olmadığını bulmuşlardır.

Gökçekan ve Yanılmaz'ın (1998), "Öğretmen Adaylarında Denetim Odağı ve Stresle Başa Çıkma Tarzları Arasındaki İlişki"yi inceledikleri çalışmalarında, stresle başa çıkmada kendine güvenli yaklaşımlı öğrencilerin, sosyal destek arama yaklaşımı öğrencilerden daha fazla içten denetimli oldukları, bunun hem kız hem erkek öğrenciler için de geçerli olduğu bulunmuştur

Yanılmaz'ın (1999), "Öğretmen Adaylarında Denetim Odağının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi" konulu tezinde örneklem grubunu 240 üniversite öğrencisi öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırma sonucunda erkek öğretmen adaylarının kız öğretmen adaylarına kıyasla daha içten denetimli oldukları bulunmuş, okunulan branş, akademik başarı düzeyi, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi ve yaşamın çoğunun geçirilmiş olduğu yerleşim birimi değişkenine göre ise denetim odağı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir fark bulunamamıştır.

Genç'in (2000), "Öğretmenlerin Denetim Odağının Problem Çözmeye Yönelik Yaratıcılığı İle İlişkisi" konulu çalışmada denetim odağı puanlarının cinsiyet, kardeş sayısı ve ebeveynlerin eğitim düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık göstermediğini bulmuştur.

Yeşilyaprak'ın (2000), üniversite öğrencileri ile yaptığı boylamsal araştırmasında, değişkenlerden biri olarak denetim odağını ele almıştır. Bu araştırma sonucunda, öğrencilerin üniversiteye başlangıç ve bitiriş denetim odağı puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuştur: 4 yılın sonunda üniversite öğrencilerinin içten denetim lehinde bir fark görülmüştür. Bu bulgu, bir kişilik özelliği olarak genellikle değişmezlik göstermesi beklenen denetim odağı kavramının, sosyal ve emosyonel kişilik özelliği olarak eğitimle olumlu yönde değişebileceğini göstermektedir.

Tümkaya (2001), denetim odağının ilköğretim öğretmenlerin tükenmişlik düzeyine etkisini inceleyen araştırmasını, 112 öğretmen üzerinde gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda dış denetim odağına sahip bireylerde tükenmişlik düzeyinin daha yüksek olduğunu bulmuştur. Ayrıca kadın öğretmenlerin denetim odağı puanlarının erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ancak yaş ve hizmet sürelerinin denetim odağı puanları ile arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kaval'ın (2000), yaptığı 12 yaş çocuklarının denetim odağını etkileyen değişkenleri incelediği araştırmasında denetim odaklarının cinsiyet, ailedeki doğum sırası, sosyoekonomik durum, anne ve babanın eğitim düzeyi ve anne ve babanın denetim odağının yönü açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Ayrıca annenin çocuğa şefkat gösterme davranışı, tutarlı disiplin davranışı, fiziksel cezalandırma davranışı ve baskı davranışı ile annenin denetim odağı arasında anlamlı bir fark bulunmazken duygusal cezalandırma davranışı ile denetim odağı arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Bozkurt, Serin ve Emran tarafından 2003 yılında yapılan çalışmada ilköğretim 1. kademe öğretmenlerinin problem çözme, iletişim becerileri ve denetim odakları arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma İzmir il merkezinde görev yapan 128 kadın ve 83 erkek toplam 211 sınıf öğretmeni ile yapılmıştır. Bu çalışmada denetim odağı ile cinsiyet, yaş arasında anlamlı bir farklılaşma bulunamamıştır. Araştırmanın sonucunda cinsiyete göre, problem çözme becerisi ve kıdeme göre iletişim becerisi algısı arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Problem çözme becerisi ile denetim odağı arasında pozitif yönde; iletişim becerisi arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Köksal (2003), denetim odağı ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiyi incelemiş, dıştan denetim inançlı olan üniversite öğrencilerinin içsel denetimlilere göre anlamlı derecede yüksek saldırganlık puanlarına sahip olduklarını göstermiştir. Bu araştırmada yaş ile denetim odağı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Efe (2005) yaptığı çalışmada okul öncesi çağında çocuğu olan ailelerin denetim odağı türü ve çocuklarının sosyal davranışlarını denetlemeleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 925 anne-baba oluşturmuştur. Araştırma sonucunda içten denetimli anne babaların görgü kuralları denetimini dıştan denetimli anne babalar göre daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kesici (2008) yaptığı çalışmada ortaokul ve lise öğretmenlerinin denetim odakları ve cinsiyetleri ile demokrasi inançları arasındaki ilişkiyi araştırmış, bayanların eşitlik ve adalet alt boyutlarında erkeklere göre daha yüksek puana sahip olduklarını bulmuştur. Denetim odaklarında ise içten denetimli öğretmenlerin dıştan denetimli olanlara göre yüksek özgürlük inancı olduğunu bulmuştur.

1.7.2.Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

İrk değişkeninin denetim odağının içsel ve dışsal oluşunu belirleyen bir değişken olup olmadığına ilişkin olarak yapılmış olan araştırmaların çoğu beyaz ırkın siyahlara göre daha içten denetimli olduğunu ortaya koymuştur (Battle ve Rotter,1963).

Nowicky ve Barnes (1973), denetim odağı inancının değiştirilip değiştirilemeyeceğine yanıt bulmak için 7, 8 ve 9. sınıf öğrencilerinden 291 kişiye Nowicki ve Strickland'in denetim odağı ölçeğini uygulayıp, denekleri kamp yaşantısından geçirmişlerdir. Bu yaşantıda, bireyin davranışlarının sonuçlarına görmelerini sağlayan deneyimler yaşattıktan sonra ölçek yeniden uygulanmış. Bireylerde içsel denetimin arttığı bulunmuştur.

Cherulnik ve Citrin (1974), yaptıkları deneysel çalışmalarında denetim odağı ile "boyun eğme" davranışı arasında açık bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Kendi davranışlarını ve algılarını sarsacak dış kaynaklı kanıtlarla karşılaştıklarında içsel denetimli denekler kendi inançlarına daha sıkı sarılmakta, dışsal denetimli denekler ise dışarıdan gelen baskıya daha fazla boyun eğmekte, özellikle saygın ya da uzman

olarak algılanan kişilere karşı uyma davranışı artmıştır. Ayrıca içsel denetimliler dışsal denetimlilere göre kişisel özgürlüğün sınırlandırılmasına daha güçlü tepki gösterdikleri bulunmuştur.

Parsons ve Schneder (1974), gençlerin içsel ya da dışsal denetimli oluşları üzerinde toplumsal farklılıkları inceleyen bir çalışmada ise doğu ve batı toplumlarının üniversite öğrencileri üzerinde çalışmıştır. Hindistan, Japonya, Fransa, Almanya, ABD, İtalya, Kanada ve İsrail'den toplam 539 öğrenciye Rotter'in denetim odağı ölçeği uygulanarak, doğu toplumlarının öğrencileri ile batı toplumdan öğrencileri arasında farklılıklar ortaya konmuştur. Özellikle Japon öğrencilerin araştırmaya katılan diğer öğrencilere göre daha dıştan denetimli oldukları görülmüştür. Avrupa ülkelerinde ise gençlerin denetim odağı açısından benzer özellikler gösterdikleri bulunmuştur.

Lefcourt (1976), denetim odağı ile ilgili ailesel ön koşulların araştırmasında elde edilen bulgular birbirine paralellik göstermektedir. İlgili araştırmaları inceleyen anne-baba koruyuculuğu, çocuk bakımı, şefkat ve kabulün içsel denetim odağının gelişimi ile ilişkili olduğu belirtmiştir.

Gilmor'un (1978), cinsiyet ve yaş ile denetim odağı arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmasında kızların erkeklere göre daha içten denetimli oldukları ve yaş ilerledikçe de içten denetimliliğe doğru bir değişimin olduğu bulunmuştur. Buna karşılık Wehrneyer (1993) ise öğrenme güçlüğü olan öğrenciler üzerinde yaptığı çalışmada kızların erkeklerden daha dışsal denetimli olduğu sonucuna varmıştır.

Kanoy ve Johnson (1980) içsel denetimlilerin dışsal denetimlilere göre daha yüksek olumlu benlik kavramına sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Halpin ve Whiddon (1980), 12 ve 18 yaş arası 200 ergen üzerinde yaptıkları araştırmada, algılanan anne-baba tutumlarının denetim odağı ve kendine saygı ile ilişkisini incelemiş, içsel denetim ile anne-babanın araçsal arkadaşlığı, çocuk bakımı, ilkeli disiplin ile başarı için baskısı arasında olumlu ilişki bulunurken, cezalandırma davranışı olumsuz ilişki bulunmuştur.

Findley ve Cooper (1983), denetim odağı ile akademik başarı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Akademik başarının yüksek olması ile içten denetimliliğin birbirini etkilediğini belirtmişlerdir. Ayrıca deneklerin cinsiyet, yaş, ırk ve sosyo-ekonomik düzey ile denetim odağı ve akademik başarı arasında uzlaştırıcı bir ilişki bulunmuştur.

Abrahamson ve Christopherson (1985)'un ergenler üzerinde yaptıkları çalışmalarında, anne-babanın destekleyici davranışları ile içsel denetim arasında olumlu ilişkinin; cezalandırıcı davranışlar ile olumsuz ilişkinin olduğu görülmüştür.

Galejs ve Pease (1986) anne-babaların içsel ya da dışsal denetimli oluşlarının çocuk yetiştirme tutamları üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırmaya göre, içsel denetimli anne-babalar duygusal ilgiye, sözel etkileşime ve sorumluluk almayı öğretmeye ağırlık verirken; dışsal denetimli anne-babaların daha çok fiziksel paylaşmaya önem verdikleri görülmüştür.

Strickland (1989), denetim odağı ile ilgili araştırmasında içten denetimlilerin hoş olmayan yaşam ortamlarını değiştirmek için daha gayretli olduklarını dıştan denetimlilerin ise bu konuda daha az girişimde bulduklarını ve çabuk vazgeçtiklerini belirtmiştir.

Norton (1994), denetim odağı ile yansıtıcı düşünme arasındaki ilişkiyi ele aldığı araştırmasında, öğretmen adaylarının denetim odağı puanlarının öğrencilerin yansıtıcı düşünceleri için anlamlı düzeyde yordayıcı olduğunu bulmuştur.

Zhang (1994), yapıcı sorun çözme programının, öğrencilerin benlik algısını yükselttiğini, kaygı düzeylerini azalttığını ve aynı zamanda denetim odağında da içsel denetimliliğe doğru anlamlı derecede değiştiğini görmüştür.

Kulas (1996), ergenlerde denetim odağını ele aldığı boylamsal çalışmasında, erkek ergenlerin kız ergenlere göre daha içsel denetimli olduklarını bulgulamıştır. Ayrıca ergenlerin üç yıllık denetim odağı puanları arasında anlamlı bir değişim olmadığı görülmektedir. Okul başarısının denetim odağı puanlarının değişiminde etkili bir belirleyici alt test olmadığı da araştırma bulguları arasında yer almaktadır.

Gomez (1997), araştırmasında içsel denetim puanlarının genşlerde problemlere yaklaşarak başa çıkma ile pozitif ilişkili, problemden kaçınarak başa çıkma ile negatif ilişkili olduğunu bulgulamıştır.

Wehmeyer ve Schwartz (1997), ğrenme güçlüğü ve zihinsel geriliği olan genşlerle yaptıkları çalışmalarında, verilen eğitim sonucunda denetim odağı puanlarda anlamlı derecede düşme olduğunu, yani içsel denetimliliğe doğru yönelme olduğunu bulgulamışlardır.

Anderson (1998), stres durumunda denetim odağı, karar verme davranışları ve performansı ele aldığı çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: içsel denetimliler görev yönelimli davranışları kullanmaya daha eğilimlidirler. Stres durumlarında içsel denetimliler daha az yilgınlık algılamaktadırlar. Bütün şartlar altında içsel denetimliler davranışlarında hedeflere ulaşmaya ve başarıya yönelimlidir. Son olarak, dışsal denetimlilerin eylemleri baskılanmış değildir; ancak eylem biçimi, duygusal başa çıkma davranışları, vb. farklıdır.

Avtgis (1998), denetim odağı ile ikna edilebilirlik arasındaki ilişkiyi ele aldığı çalışmasında, dış denetim puanları yüksek olanların daha kolay ikna edilebilen, sosyal olarak kolay etkilenen ve itaatkar kişiler olduklarını bulgulamıştır.

Janssen ve Carton (1999) araştırmaları sonucunda içsel denetimli öğrencilerin dıştan denetimlilere oranla ödevlerine daha erken başladıklarını ve daha erken tamamlayarak geri verdiklerini bulmuşlardır, ödevlerin zorluk derecelerinin ise denetim puanları ile bir ilişkisine rastlanmamıştır.

Kelley ve Stack (2000), ergenlerde denetim odağını inceledikleri araştırma kapsamında, denetim odağının, ergenlerin genel mutluluk ve genel hayat tatminini yordamada etkili bir değişken olduğunu bulmuşlardır.

Klonowicz (2001), denetim odağının "znel iyi olma hali" ne etkisini ele aldığı araştırmasında, içten denetimlilik ile yüksek "znel iyi olma hali" arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Aynı çalışmada umut ile denetim odağı arasında ilişkiye rastlanmamıştır.

Gianakos (2002), iş stresini etkileyen alt testleri incelediği araştırmasında içsel denetim yöneliminin pozitif düşünme ve yardım isteyebilme davranışlarında etkili olduğunu; dıştan denetimin ise sakinme ve uysallık davranışlarında yordayıcı olduğunu bulgulamıştır. Yine aynı çalışmada içsel denetimin olumlu düşünme alt testinde de yordayıcı bir değişken olduğu vurgulanmıştır.

Judge ve Ark. (2002), denetim odağı, benlik algısı, nörotizm ve genel benlik yetkinliği ölçümlerinin kişinin genel sağlığını korumasını yordayan değişkenler olup olmadığını inceledikleri çalışmalarında; 10 dergiden taradıkları toplam 258 makale üzerinden meta analiz yapmışlar ve bu dört değişken arasındaki sürekli ilişkinin, bunların birlikte tek bir yapının belirleyicileri olduğunu gösterdiğini ileri sürmüşlerdir.

Nasser ve Abouchedid (2002), Lübnan üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmalarında, denetim odağı puanlarının cinsiyet açısından farklılaşmadığını bulmuşlardır. Yine aynı çalışma kapsamında, öğrencilerin barışa bakış açısında da bir farka rastlanmamıştır.

Daum ve Wiebe (2003), çalışmalarında üniversite öğrencilerinin, üniversiteye başladıkları birinci dönemin sonunda inançlarında ve çeşitli kişilik özelliklerindeki değişimleri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, dışsal denetim odağı puanlarında anlamlı bir düşüş olduğu görülmüştür.

Wigen ve ark. (2003), akademik başarıyı yordayan etkenlerden biri olarak denetim odağını ele aldıkları çalışmalarında, üniversite öğrencilerinde dışsal denetim odağı ile "yapıcı" öğrenme stilleri arasında negatif yönde, "fonksiyonel olmayan" öğrenme stilleri ile ise pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuşlardır.

Adams (2004), üniversite öğrencilerinde denetim odağı ve dindarlığın etkilerini ele aldığı çalışmada, denetim odağı ile dindarlık ve akademik başarı arasında bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Ghorbani ve ark. (2004), İranlı ve ABD'li üniversite öğrencileri ile yapılmış çalışmada, kişinin kendi farkında oluşuyla ilgili bazı alt testleri ele alarak kültürler arası karşılaştırmalar yapmışlardır. Bu alt testlerden birisi de "denetim odağı" dır.

Araştırmanın ilgi çekici sonuçlarından birisi de, beklenenin aksine İranlı üniversite öğrencilerinin "içsel denetim" ve "bilgi ihtiyacı" puan ortalamalarının, ABD'dekilerden anlamlı derecede yüksek olduğudur.

Al-Fadhli ve Singh (2006), okul başarısı ile öğretmenlerin etkinliği ve başarısı arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. 102 öğretmen üzerinde Misisipi'de yapılan araştırmada başarı derecesi yüksek olan okullardaki öğretmenlerin içten denetimlilik puanının düşük başarı düzeyindeki okullardaki öğretmenlere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Gifford ve Ark. (2006), 306 üniversite 1. sınıf öğrencisinin akademik başarıları ile denetim odaklarını karşılaştırdıkları araştırmalarında içten denetimlilerin akademik başarılarının, dıştan denetimlilere göre daha yüksek olduğunu bulmuşlardır.

1.8. Denetim Odağını Hazırlayan Faktörler

1.8.1. Epidosik ön oluşturuçular

Bunlar sevilen bir kişinin ölümü, maden kazası, bir deprem veya toplu felaketler gibi süregelen kazalar serisi olarak, zamanda sınırlı şekilde olan ve büyük önem taşıyan ani olayları kapsamaktadır. Mc Artur, bir episodik değişme örneğinde; genç insanlar oldukça büyük bir miktarı kapsayan parasal ikramiyeyi yada piyangoyu kıl payı ile son anda kaybetmeleri sonucunda dışsal denetimli olma eğilimi göstermiş olduklarını belirtmektedir. Spor alanında parasal sorun içine giren kulüp sporcularının da aynı duruma düşmeleri söz konusu olabileceğinden bu durumun göz ardı edilmemesi gerekmektedir, örneğin; kulübün mali probleme girmesiyle, sporcuların transfer paralarının ödenmemesi durumunda, sporcular başarısızlıklarını kendi çabalarından çok, elde edemedikleri paraya yüklemeyeceklerdir. Episodik değişmeler genellikle çok az bir pratik anlama sahiptirler. Çünkü insanların, olayların etkisi geçtikten bir süre sonra eski içsellik veya dışsallık durumuna dönmeleri söz konusudur (Hasırcı 2000).

1.8.2. Birikimli (cumulative) ön oluşturuçular

İçsel ve dışsal denetim yöneliminin gelişimine etki eden sürekli faktörlerle ilgili çok az araştırma yapılmıştır. Birikimli ön oluşturuçular üç önemli faktörle tanımlanmıştır. Birincisi; sosyal ayırım, ikicisi; uzun süren fiziki rahatsızlıklar ve üçüncüsü; ailenin çocuk yetiştirme pratiği. Ailenin çocuk eğitime ilişkin faktörün temeli daha derinde olan bir faktördür. Aile çocuk ilişkilerinin doğrudan gözlenmesi gerekir. Yeni doğan bir bebek çaresiz durumdadır, kendi yaşamı üzerinde bir denetim kuramaz, her şeyi ile bakıcısına bağımlıdır. Diğer bir anlatımla, bebek tamamen dış denetimlidir ve öyle olmak zorundadır. Yaşı ilerledikçe denetim odağının dış denetimlilikten iç denetimliliğe doğru bir değişim göstermesi beklenir, bunun böyle olması doğal bir olgudur. Denetim odağını hazırlayan ön koşulların içerisinde yer alan bireylerin, bebeklik dönemlerinden sonraki her dönemde ve değişik biçimlerde denetim odağında farklılaşmalar ve gelişmeler gözlemlenebilmektedir. Çocuğun her türlü gelişiminin hangi koşullar altında olduğu anne baba çocuk ilişkisinin ne şekilde yürütüldüğü çocuğun yetiştiği çevrenin, sosyo kültürel olarak çocuğun bağımsız bir kişilik geliştirmesine uygun olup olmadığı, çocuğun bazı durumlarda aile çevresi içerisinde sorumluluk yüklemeye elverişli olup olmadığı, kısacası kişileri denetim

odağına ilişkin beklentileri, içinde buldukları koşulların bir işlevi olarak değişme eğilimindedir (Hasırcı 2000).

Ailesel sosyal etkileşimin kişiler arası bağıllık ve karşılıklı bağımlılığa dayanmaktadır. Türkiye de ve benzeri üçüncü dünya ülkelerinde, batıdaki sanayileşmiş ülkelere farklı olarak “bireysel ayrışım” kültürünün değil “beraberlik” kültürünün yaygın olduğunu vurgulamıştır. Yapılan bir araştırmanın bulguları; ülkemizde çocuk yetiştirmeye ilişkin tutumların bireyselleşmesi değil karşılıklı desteği içeren topluluk değerlerini özendirmediği şeklinde yorumlanmıştır (Hasırcı 2000).

1.9. Bilişsel Öğrenme Kuramı ve Denetim Odağı

Klasik ve edimsel koşullanma yaklaşımları öğrenmenin temelinde çağrışım ilişkilerinin bulunduğunu kabul eder. Zihinsel yaklaşım taraftarı psikologlar bu açıklamayı yetersiz bulurlar. Onlara göre, öğrenmenin temelinde organizmanın algılaması, hatırlaması, düşünmesi yani bilişsel süreçleri ve yapıları yatar. Birey, çevreyi ve kendi davranışını bir algılama ve anlama sürecinden geçirdikten sonra davranır (Senemoğlu 2004).

Bilişsel öğrenme kuramına göre, insanlar bir problem durumuyla karşı karşıya geldiklerinde o durumun özgün dinamikleriyle etkileşerek öğrenirler. Öğrenme; ön bilgilerin yeni bağlantılar kazanması, probleme ilişkin bilgilerin depolanması ve uygun çözüm seçeneklerinin belirlenmesi şeklinde kavramlaştırılabilecek üç temel süreç içinde oluşur (Senemoğlu 2004).

Başka bir deyişle; öğrenme, bilişsel süreçler ve yapılar ile ilişkilidir. Bilişsel kavramı, duyu organları ile alınan girdilerin algı ve bellek süreçlerinde işlenerek, çıktıya dönüştürüldüğü zihinsel etkinlikler dizisini tanımlamaktadır. Dolayısıyla, bilişsel kurama göre öğrenme, organizmanın geçirdiği yaşantılar yoluyla yeni deneyim ve bilgilere ulaşmasına bağlıdır. Bu durum organizmanın aktif bir biçimde öğrenme etkinliğine katılmasını gerektirmektedir (Senemoğlu 2004).

Bu teoriye göre birey, uyarı-yanıt dizileri yerine, beklentileri algılar. Bu beklentiler, içinde bulunulan durum ile davranış amacı arasında belli anlam taşıyan

bağlardan oluşur. Örneğin; çalışanlardan beklenen davranış, çalışanların emir alması ve kararlara uyması ile bunlar karşısında parasal ödül elde etme beklentileri arasında anlamlı bir ilişkinin olma durumunu belirlemeleri ve sonuçta daha verimli bir çalışma biçimi geliştirmeleridir (Senemoğlu 2004).

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise; Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören; Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğinden 150, Antrenörlük Eğitimi Bölümünden 150, Spor Yöneticiliği Bölümünden 150 olmak üzere toplam 450 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya gönüllü olarak katılan deneklerin yaş ortalaması 21,5 yıl olarak tespit edilmiştir. Bölümler arası homojenliğin sağlanabilmesi için her bölümden 50 bayan 100 erkek ankete dâhil edilmiştir. Etik kurul raporu 2009/026 sayılı yazı ile 21.12.2009 Tarihinde onaylanmıştır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak; kişisel bilgi formu ve Rotter İç-Dış kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ) uygulanmıştır. Anket uygulaması esnasında araştırmacı, deneklerle aynı yerde bulunmuş ve öğrencilerin ölçme araçları ile ilgili soruları olduğunda cevaplandırmıştır. Gruplara uygulanan anketler ortalama 15-25 dakika arasında cevaplandırılmış, uygulama bitiminde ölçme araçları toplanmış ve daha sonra bilgiler değerlendirilmiştir.

Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği bireylerin genellenmiş kontrol beklentilerinin, içsellik dışsallık boyutu üzerindeki konumunu saptamayı amaçlamakta ve bireylerin kendi kendini değerlendirmelerini esas almaktadır. Bu ölçek Phares ve James'in öncü çalışmalarının ardından Rotter tarafından geliştirilmiştir. Ölçme aracı 29 maddeden oluşmaktadır. Altı madde ölçeğin amacını gizlemek için dolgu olarak yerleştirilmiştir. Her madde, mecburi seçmeli cevaplama türünde ikişer seçeneği kapsamaktadır.

Değerlendirme amacıyla kullanılan 23 maddenin dışsallık yönündeki seçenekleri 1'er puanla değerlendirilmektedir. Böylece ölçek puanları 0 ile 23 arasında değişmekte ve yükselen puan dış denetim odağı inancının artmasına işaret etmektedir (Dağ 1991, Yanılmaz 1999). Bu araç; kavramın, ait olduğu kuramı geliştiren kişi tarafından geliştirilmiş olması, uygulanmasındaki kolaylık ve geniş uygulama alanının olması nedeniyle tercih edilmiştir.

2.2.1. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin Güvenirliği

RİDKOÖ'nin güvenirliği ile ilgili olarak yurt dışında toplam 2100 deneği kapsayan örneklem grubu ile yapılan araştırmalardan elde edilen verilerin kullanılmasıyla hesaplanan Testi Yarılama, Spearman-Brown ve Kuder Richardson güvenirlik katsayılarının 0.65 ile 0.79 arasında olduğu ve yine çeşitli örneklem gruplarından toplanan verilerle testin tekrarı güvenirliklerinin hesaplanması sonucu, güvenirlik katsayılarının 0.49 ile 0.83 (n=117) arasında değerler aldığı belirlenmiştir (Kurt 1996).

RİDKOÖ'nin Türkçe formunun güvenirlik alışması Dağ (1991) tarafından Psikoloji Bölümü öğrencilerinden 99 kişilik bir grup üzerinde yapılmıştır. Bu araştırmada RİDKOÖ'nin testin tekrarı güvenirlik katsayısı 0.83, Kuder Richardson tekniği ile hesaplanan güvenirlik katsayısı 0.68 ve Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı ise 0.70 olarak bulunmuştur (Dağ 1991).

2.2.2. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin Geçerliliği

RİDKOÖ'nin yapı geçerliliğine ilişkin olarak yapılan çalışmalarda, iç ve dış kontrol odağı inancında olan denek gruplarının şu özellikler yönünden farklı bulunmaları esas alınmıştır: Tüberküloz karşısında öz-çaba (self-effort) gösterme yada pasif kalma; şans ve beceriyle kontrol edilen deneysel görevlerdeki farklılaşmalar; çevresel koşulları iyileştirmek için girişimde bulunma olasılıklarındaki farklılaşmalar; başarı ve becerinin pekiştirilmesinde verilen değerdeki ve dışarıdan gelen etkileme girişimleri karşısında direnç göstermedeki farklılaşmalar. Bu özellikler üzerinde içseller ve dışsalların kavramsal olarak beklenen farklı performansları göstermeleri ölçeğin yapı geçerliliğinin yeterli bulunmasını sağlamıştır. Ayrıca yine ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin olarak Rotter (1966)'in ve Franklin (1963)'in yaptıkları faktör analizlerinde ölçek puanlarındaki varyansın büyük bir bölümünü açıklayan bir faktörün elde edildiği bildirilmiştir (Dağ 1991).

Ölçeğin geçerliliğine ilişkin olarak Dağ (1991) yapmış olduğu çalışmada, RİDKOÖ puanları ile görüşmelerde elde etti denetim odağı derecelendirme ortalama puanları arasında 0.69'luk bir korelasyon katsayısı bulmuştur. Bu da aracın ölçtüğü boyutun kabul edilebilir düzeyde geçerli bir şekilde ölçülebileceğine işaret olarak alınabilir (Dağ 1991).

2.2.3. Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği'nin Puanlaması ve Puanların Yorumu

Ölçekteki 1, 8, 14, 19, 24 ve 27 nolu maddeler dolgu maddeleri olup puanlanmamaktadırlar. 2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 25 ve 29 nolu maddelerin "a" seçenekleri, 3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 22, 26 ve 28 nolu maddelerin "b" seçenekleri 1'er puan olarak değerlendirilir. Böylece 0 ile 23 arası bir toplam puan elde edilir. Yükselen puan, dış kontrol odağı inancının artmasına işaret etmektedir (Dağ 1991, Yanılmaz 1999).

2.3. Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 16,0 istatistik paket program kullanılmıştır. Elde edilen verilerin ortalama, standart sapma ve yüzde değerleri tespit edilmiştir.

Verilerin normallik sınaması Kolmogorov Smirnov testi ile gerçekleştirilmiştir. İkili grupların karşılaştırılmasında bağımsız gruplar için "t testi" kullanılmıştır. Çoklu grupların karşılaştırılmasında One way Anova testi uygulanmıştır. Farklılığın kaynağının tespit edilmesinde varyans homojenliğine göre Tukey HSD ve Dunnett 'C testi uygulanmıştır. Anlamlılık seviyesi 0,05 olarak kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Çizelge 3.1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölüm ve Sınıflarına Göre Dağılımı

BÖLÜM / Sınıf	1	2	3	4	TOPLAM
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	25	34	45	46	150
Antrenörlük Eğitimi	46	17	45	42	150
Spor Yöneticiliği	26	56	23	45	150
TOPLAM	97	107	113	133	450

Bu araştırmada; Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümünden, Antrenörlük Eğitimi Bölümünden ve Spor Yöneticiliği Bölümünden 150'şer kişi olmak üzere toplam 450 kişi katılmıştır. Gruplara göre öğrenci dağılımı göz önüne alınacak olursa grubun sayısal açıdan homojen olduğu söylenebilir. Sınıflara göre dağılımı çizelge 3.1'de görüldüğü gibidir.

Çizelge 3.2. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerine Göre Yaş Dağılımı

BÖLÜM	Cinsiyet	Ortalama	Standart Sapma
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	Bayan	21,37	1,64
	Erkek	21,55	2,07
	Toplam	21,49	1,94
Antrenörlük Eğitimi	Bayan	20,68	1,61
	Erkek	21,73	2,17
	Toplam	21,38	2,06
Spor Yöneticiliği	Bayan	21,22	2,00
	Erkek	21,83	1,96
	Toplam	21,63	1,99
Tüm Denekler	Bayan	21,09	1,77
	Erkek	21,70	2,07
	Toplam	21,50	1,99

Çizelge 3.2'ye bakıldığında araştırmamıza dâhil olan bayan öğrencilerin yaş ortalaması $21,09 \pm 1,77$, erkek öğrencilerin yaş ortalaması $21,7 \pm 2,07$ ve genel yaş ortalaması $21,5 \pm 1,99$ olarak bulunmuştur. Kız ve erkek öğrencilerin yaş ortalamalarının birbirine çok yakın olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.3. Bölümlere Göre; Denetim Odağı Puan, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

BÖLÜM	N	Ortalama	Std.Sapma	Minimum	Maksimum
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	150	9,49	3,31	3,00	18,00
Antrenörlük Eğitimi	150	9,41	3,38	3,00	18,00
Spor Yöneticiliği	150	9,80	3,17	1,00	18,00
TOPLAM	450	9,56	3,29	1,00	18,00

Çizelge 3.3’de görüldüğü gibi bölümler arasındaki denetim odağı puanları arasında farklılık gözlenmemektedir. Tüm gruplar ele alındığında en küçük değer 1, en büyük değer 18 olarak bulunmuştur.

Çizelge 3.4. Bölümlere Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P
Gruplar Arası	12,96	2	6,48	,599	,550
İlişkili Gruplar	4839,67	447	10,83		
TOPLAM	4852,63	449			

Çizelge 3.4 incelendiğinde öğrencilerin bölümler arası denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0,05$).

Çizelge 3.5. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerdeki Sınıflarına Göre Denetim Odağı Puanları

BÖLÜM	Sınıflar	Ortalama	Std. Sapma
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	1	7,56	2,71
	2	9,59	2,86
	3	9,53	3,42
	4	10,41	3,47
Antrenörlük Eğitimi	1	8,30	2,74
	2	8,88	3,62
	3	10,42	3,24
	4	9,74	3,77
Spor Yöneticiliği	1	8,81	4,06
	2	10,07	2,91
	3	9,48	2,87
	4	10,20	3,01
TOPLAM	1	8,25	3,14
	2	9,73	3,02
	3	9,88	3,25
	4	10,13	3,41

Sınıflara göre denetim odağı puan ortalamaları ve standart sapmaları çizelge 3.5’de görüldüğü gibidir.

Çizelge 3.6. Öğrencilerin Bölümlerdeki Sınıflarına Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırması

BÖLÜM	GRUP	Karelerin Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P	Anlamlı Fark
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	Gruplar arası	132,73	3	44,24	4,298	,006*	1-4
	Gruplar içi	1502,75	146	10,29			
	Toplam	1635,47	149				
Antrenörlük Eğitimi	Gruplar arası	111,59	3	37,20	3,406	,019*	1-3
	Gruplar içi	1594,60	146	10,92			
	Toplam	1706,19	149				
Spor Yöneticiliği	Gruplar arası	39,31	3	13,10	1,311	,273	
	Gruplar içi	1458,69	146	9,99			
	Toplam	1498,00	149				
Tüm Denekler	Gruplar arası	224,34	3	74,78	7,206	,000*	1-2, 1-3, 1-4,
	Gruplar içi	4628,30	446	10,38			
	Toplam	4852,63	449				

* P<0,05

Çizelge 3.6'da öğrencilerin sınıflara göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü 1'nci sınıf öğrencileriyle 4'ncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır (P<0,05). Antrenörlük eğitimi bölümü birinci sınıf öğrencileri ile 3'ncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır (P<0,05). Spor Yöneticiliği Bölümü sınıflar arası denetim puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (P>0,05).

Tüm denekler dikkate alındığında 1'nci sınıflar ile 2'nci sınıflar, 1'nci sınıflar ve 3'ncü sınıflar, 1'nci sınıflar ve 4'ncü sınıflar arasında da anlamlı bir farklılık gözlenmiştir (P<0,05).

Çizelge 3.7. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlere Göre Cinsiyet Dağılımı

BÖLÜM	Bayan	Bay	Toplam
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	50	100	150
Antrenörlük Eğitimi	50	100	150
Spor Yöneticiliği	50	100	150
TOPLAM	150	300	450

Çizelge 3.7’den de anlaşılacağı gibi; her üç bölümden de 50 bayan 100 erkek olmak üzere toplam 150 bayan 300 erkek öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir.

Çizelge 3.8. Öğrencilerin Cinsiyetlere Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

CİNSİYET	Ortalama	Standart Sapma	Levene’s Test F	Sig.	t	p
Bayan	10,47	3,09	0,188	0,665	4,192	0,000 *
Erkek	9,11	3,30				

* P<0,05

Çizelge 3.8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet bakımından denetim odağı puanları; bayanlarda 10,47±3,09, erkeklerde 9,11±3,30 olarak tespit edilmiştir. Cinsiyetler arası denetim odağı puanları karşılaştırıldığında bayan ve erkek öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (P<0,05).

Çizelge 3.9. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Baba Eğitim Durumlarının Bölümlere Göre Dağılımı

BÖLÜM	Okur Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	TOPLAM	
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	5	60	36	30	19	150	
Antrenörlük Eğitimi	10	56	30	39	15	150	
Spor Yöneticiliği	7	64	29	34	16	150	
TOPLAM	22	180	95	103	50	450	
	%	4,89	40	21,11	22,89	11,11	100

Çizelge 3.9’a bakıldığında öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre; babası okuryazar ve ilkokul mezunu olan öğrencilerin toplam yüzdesinin 44,89 olduğu görülmektedir. Babası üniversite mezunu olan öğrencilerin %11’lik bir kısmı oluştururken, geri kalan öğrencilerin babalarının ortaokul ve lise mezunu oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 3.10. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanları

EĞİTİM DURUMU	Ortalama	Standart Sapma
Okur-yazar	8,82	3,22
İlkokul	9,63	3,21
Ortaokul	9,51	3,24
Lise	9,57	3,37
Üniversite	9,74	3,58

Çizelge 3.10’da belirtildiği gibi öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre denetim odağı puanları incelendiğinde en düşük değere babası okur-yazar olanların, en yüksek değere ise babası üniversite mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.11. Öğrencilerin Baba Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P
Gruplar Arası	14,987	4	3,747	,345	,848
İlişkili Gruplar	4837,644	445	10,871		
TOPLAM	4852,631	449			

Çizelge 3.11’den anlaşılacağı gibi öğrencilerin baba eğitim durumuna göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0,05$).

Çizelge 3.12. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Anne Eğitim Durumunun Bölümlere Göre Dağılımı

BÖLÜM	Okur-Yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	Toplam
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	30	82	17	18	3	150
Antrenörlük Eğitimi	26	75	21	22	6	150
Spor Yöneticiliği	21	77	26	17	9	150
TOPLAM	77	234	64	57	18	450
%	17,11	52	14,22	12,67	4	100

Çizelge 3.12’de görüldüğü gibi öğrencilerin anne eğitim durumları incelendiğinde; annesi okuryazar ve ilkokul mezunu olanların toplam yüzdesinin 69,11 olduğu görülmektedir. Annesi üniversite mezunu olanlar % 4’lük bir kısmı oluştururken, geri kalan kısmı ortaokul ve lise mezunu oluşturmaktadır. Anne eğitim durumlarının alt seviyede olduğu söylenebilir.

Çizelge 3.13. Anne Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanları

EĞİTİM DURUMU	Ortalama	Standart Sapma
Okur-yazar	8,86	3,18
İlkokul	9,77	3,31
Ortaokul	9,25	3,23
Lise	9,37	3,24
Üniversite	11,67	2,97

Çizelge 3.13’de öğrencilerin anne eğitim durumuna göre denetim odağı puanlarına bakıldığında en düşük puan ortalamasına annesi okuryazar olanların, en yüksek puan ortalamasına annesi üniversite mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.14. Anne Eğitim Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	136,401	4	34,100			
İlişkili Gruplar	4716,230	445	10,598	3,218	,013*	İlkokul- Üniversite
TOPLAM	4852,631	449				

*P<0,05

Çizelge 3.14’de görüldüğü gibi öğrencilerin anne eğitim durumlarına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır (P<0,05). Annesi ilkököl mezunu olan öğrenciler ve annesi üniversite mezunu olan öğrenciler arasındaki farklılık dikkat çekicidir. Annesi ilkököl mezunu olan öğrencilerin denetim odağı puanları, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerden daha fazla iç denetim odaklı bulunmuştur.

Çizelge 3.15. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerine Göre Baba Mesleği Dağılımları

BÖLÜM	Memur	Esnaf	S. Meslek	İşçi	Emekli	Çiftçi	Toplam
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	27	11	34	43	25	8	148
Antrenörlük Eğitimi	27	17	34	26	36	7	147
Spor Yöneticiliği	16	27	15	23	45	16	142
TOPLAM	70	55	83	92	106	31	437

Araştırmaya katılan öğrencilerin baba mesleklerinin dağılımı çizelge 3.15’de görüldüğü gibidir. En yüksek değer 106 kişiden oluşan babası emekli olan öğrencilerden oluşurken, en düşük değer 31 kişi ile babası çiftçi olan öğrencilerden oluşmaktadır.

Çizelge 3.16. Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Denetim Odağı Puanları

BABA MESLEĞİ	Ortalama	Standart Sapma
Memur	9,91	3,07
Esnaf	9,69	3,46
Serbest Meslek	9,20	3,19
İşçi	9,65	3,36
Emekli	9,61	3,39
Çiftçi	8,74	3,07

Çizelge 3.16'ya göre en düşük değer 8,74±3,07 ile babası çiftçi olan öğrencilere aiten, en yüksek değer ise 9,91±3,07 ile babası memur olan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.17. Öğrencilerin Baba Mesleklerine Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P
Gruplar Arası	41,853	5	8,371	,777	,567
İlişkili Gruplar	4644,696	431	10,777		
TOPLAM	4686,549	436			

Çizelge 3.17'de görüldüğü gibi öğrencilerin baba mesleklerine göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (P>0,05).

Çizelge 3.18. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Bölümlerine Göre Anne Mesleği Dağılımları

BÖLÜM	Ev Hanımı	Memur	Çiftçi	İşçi	Serbest Meslek	Emekli	Esnaf	Toplam
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	144	2	1	2	1	0	0	150
Antrenörlük Eğitimi	132	9	0	2	0	2	5	150
Spor Yöneticiliği	137	6	1	4	0	2	0	150
TOPLAM	413	17	2	8	1	4	5	450
%	91,78	3,78	0,44	1,78	0,22	0,89	1,11	100

Çizelge 3.18'e göre öğrencilerin anne mesleklerine göre dağılımına bakıldığında %91,78'lik bir kısmın annesi ev hanımı olan öğrencilerden, geri kalan kısmın ise annesi diğer meslek gruplarına ait olan öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 3.19. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Aile Gelir Düzeyleri ve Bölümlere Göre Dağılımı

BÖLÜM	0-500 TL.	500-1000 TL.	1000-1500 TL.	1500 TL. ve Üzeri	TOPLAM
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	23	60	45	22	150
Antrenörlük Eğitimi	18	57	44	31	150
Spor Yöneticiliği	23	67	34	26	150
TOPLAM	64	184	123	79	450
%	14,22	40,89	27,33	17,56	100

Çizelge 3.19'a bakıldığında araştırmamıza katılan öğrencilerin aile gelir düzeyi %68,22'lik bir kısmın 500–1500 TL arasında iken en düşük değer %17,56'lık oranla 1500 TL ve üzeri olarak bulunmuştur. Bu oranlar dikkate alındığında öğrencilerin aile gelir durumu bakımından alt ve orta gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.20. Öğrencilerin Aile Gelir Durumuna Göre Denetim Odağı Puanları

GELİR DURUMU	Ortalama	Standart Sapma
0-500 TL	9,58	3,50
500-1000 TL	9,60	3,21
1000-1500 TL	9,24	3,31
1500 TL ve Üzeri	9,99	3,28

Çizelge 3.20'de görüldüğü gibi; en düşük denetim odağı puanına 1000–1500 TL arasında gelir düzeyine sahip olan öğrencilere ait olduğu, en yüksek denetim odağı puanına ise 1500 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip olan öğrencilere ait olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.21. Öğrencilerin Aile Gelir Durumuna Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P
Gruplar Arası	27,633	3	9,211	,851	,466
İlişkili Gruplar	4824,998	446	10,818		
TOPLAM	4852,631	449			

Çizelge 3.21'den de anlaşılacağı gibi öğrencilerin aile gelir durumlarına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamaktadır ($P>0,05$).

Çizelge 3.22. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Kardeş Sayılarının Bölümlere Göre Dağılımı

BÖLÜM	Kardeşi Yok	1-2 kardeş	3-4	5 ve Üzeri	Toplam	
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	2	83	48	17	150	
Antrenörlük Eğitimi	6	81	45	18	150	
Spor Yöneticiliği	9	76	39	26	150	
TOPLAM	17	240	132	61	450	
	%	3,78	53,33	29,33	13,56	100

Çizelgede 3.22'den de anlaşılacağı gibi toplam değerler incelendiğinde; kardeş sayılarına göre dağılımda en yüksek oranın % 82,66'lık değerle 1-4 arasında kardeş sayısına sahip olan öğrencilerden oluştuğu, en düşük oranın %3,78 ile kardeşi olmayan öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Çizelge 3.23. Öğrencilerin Kardeş Sayısına Göre Denetim Odağı Puanları

KARDEŞ SAYISI	Ortalama	Standart Sapma
Kardeşi yok	9,47	3,37
1-2 kardeş	9,98	3,31
3-4	9,33	3,10
5 ve Üzeri	8,48	3,33

Çizelge 3.23'e göre 5 ve üzeri kardeşe sahip olan öğrencilerin denetim odağı ortalaması $8,47 \pm 3,33$ ile en düşük değere sahipken, 1-2 kardeşe sahip olan öğrencilerin denetim odağı ortalaması $9,98 \pm 3,31$ en yüksek değere sahiptir.

Çizelge 3.24. Kardeş Sayısına Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	119,999	3	40,000	3,770	,011*	1 veya 2 kardeş-5 ve Üzeri
İlişkili Gruplar	4732,632	446	10,611			
TOPLAM	4852,631	449				

*P<0,05

Çizelge 3.24'de görüldüğü gibi kardeş sayılarına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında 1 veya 2 kardeş ile 5 ve üzeri kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır (P<0,05). 5 ve üzeri kadre sahibi olan öğrenciler 1 veya 2 kardeşe sahip olanlara göre daha fazla denetim odağına sahip oldukları görülmüştür.

Çizelge 3.25. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Mezun Olduğu Lise Türüne Göre Dağılımı

BÖLÜM	Genel lise	Meslek lisesi	Özel lise	Toplam	
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	126	15	9	150	
Antrenörlük Eğitimi	137	10	3	150	
Spor Yöneticiliği	131	14	5	150	
TOPLAM	394	39	17	450	
	%	87,55	8,67	3,78	100

Çizelge 3.25'e bakıldığında araştırmamıza katılan deneklerin 394 kişi ile %87'lik bir oranla genel lise, geriye kalan kısmın ise meslek lisesi ve özel lise mezunları oldukları görülmektedir.

Çizelge 3.26. Öğrencilerin Mezun Olduğu Lise Türüne Göre Denetim Odağı Puanları

LİSE TÜRÜ	Ortalama	Standart Sapma
Genel lise	9,62	3,29
Meslek lisesi	9,08	3,27
Özel lise	9,47	3,47
TOPLAM	9,56	3,29

Çizelge 3.26'ya bakıldığında genel lise mezunu olan öğrencilerin $9,62 \pm 3,29$ denetim odağı puan ortalaması ile en yüksek değere sahip olduğu, meslek lisesi mezunlarının $9,08 \pm 3,27$ denetim odağı puan ortalaması ile en düşük değere sahip olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.27. Öğrencilerin Mezun Olduğu Lise Türüne Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P
Gruplar Arası	10,497	2	5,249	,485	,616
İlişkili Gruplar	4842,134	447	10,833		
TOPLAM	4852,631	449			

Çizelge 3.27'ye göre öğrencilerin mezun olduğu lise türüne göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P > 0,05$).

Çizelge 3.28. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Lise Mezuniyet Alanlarına Göre Dağılımları

BÖLÜM	Sayısal	Eşit Ağırlık	Sözel	Toplam	
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	23	68	59	150	
Antrenörlük Eğitimi	20	70	60	150	
Spor Yöneticiliği	10	68	72	150	
TOPLAM	53	206	191	450	
	%	11,78	45,78	42,44	100

Çizelge 3.28 incelendiğinde lise mezuniyet alanları dağılımının % 88,22'lik bir kısmının eşit ağırlık ve sözel bölüm alanlarından, geriye kalan kısmın sayısal alandan mezun olduğu görülmektedir.

Çizelge 3.29. Öğrencilerin Lise Mezuniyet Alanlarına Göre Denetim Odağı Puanları

MEZUNİYET ALANI	Ortalama	Standart Sapma
Sayısal	8,87	2,81
Eşit ağırlık	10,02	3,43
Sözel	9,27	3,20

Çizelge 3.29 incelendiğinde en düşük puan ortalamasına sayısal alan mezunlarının, en düşük puan ortalamasına eşit ağırlıklı alan mezunlarının sahip oldukları görülmektedir. Sayısal alan mezunu öğrencilerinin diğer alanlara nazaran daha iç denetim odağına, eşit ağırlıklı alan mezunlarının ise dış denetim odağına sahip oldukları söylenebilir.

Çizelge 3.30. Öğrencilerin Lise Mezuniyet Alanlarına Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

GRUP	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Ortalamalar Karesi	F	P	Anlamlı Fark
Gruplar Arası	85,251	2	42,626	3,997	,019*	Sayısal-Eşit
İlişkili Gruplar	4767,380	447	10,665			Ağırlık, Sözel-
TOPLAM	4852,631	449				Eşit Ağırlık

* P<0,05

Çizelge 3.30'dan da anlaşılacağı gibi lise mezuniyet alanlarına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında sayısal ile eşit ağırlık arasında ve sözel ile eşit ağırlık arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır (P<0,05). Eşit ağırlık mezunu olanlar; sayısal ve sözel mezunlarına göre daha fazla dış denetim odağına sahiptirler.

Çizelge 3.31.Araştırmaya Katılan Öğrencilerin İlgilendikleri Spor Türünün Bölümlere Göre Dağılımı

BÖLÜM	Takım Sporları	Bireysel Sporlar
B.Eğt. ve Spor Öğrt.	66	79
Antrenörlük Eğitimi	84	64
Spor Yöneticiliği	67	41
TOPLAM	217	184

Çizelge 3.31'e bakıldığında; Spor Türlerine göre 217 öğrencinin takım sporlarıyla, 184 öğrencinin bireysel sporlarla ilgilendikleri görülmektedir.

Çizelge 3.32. Öğrencilerin İlgilendikleri Spor Türüne Göre Denetim Odağı Puanlarının Karşılaştırılması

SPOR TÜRÜ	Ortalama	Standart Sapma	Levene's Test		t	P
			F	Sig.		
Takım Sporları	9,5392	3,51183	4,085	,044	-,062	,950
Bireysel Sporlar	9,5598	3,10591				

Çizelge 3.32'ye göre öğrencilerin ilgilendikleri spor türüne göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P>0,05$).

4.TARTIŞMA

Bu araştırmanın bulgularına göre; beden eğitimi ve spor yüksekokulu bölümleri arasında denetim odağı puanlarının karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (Çizelge 3.4). Aynı şekilde öğrencilerin baba eğitim durumlarına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında (Çizelge 3.11), baba mesleklerine göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında (Çizelge 3.17), aile gelir düzeylerine göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında (Çizelge 3.21), mezun oldukları lise türüne göre yapılan denetim odağı puanları karşılaştırılmasında (Çizelge 3.27), ilgilendikleri spor türüne göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında (Çizelge 3.32) anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($P>0,05$).

Ancak öğrencilerin cinsiyet yönünden karşılaştırılmasında (Çizelge 3.8), bölümlerdeki sınıfların kendi aralarındaki karşılaştırmada (Çizelge 3.6), öğrencilerin anne eğitim durumuna göre yapılan karşılaştırmada (Çizelge 3.14), kardeş sayılarına göre yapılan karşılaştırmada (Çizelge 3.24) ve lise mezuniyet alanlarına göre yapılan karşılaştırmada (Çizelge 3.30) anlamlı farklılıklar gözlenmiştir ($P<0,05$).

Tayfun (2005), “Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Denetim Odaklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” konulu makalesinde; konaklama işletmeciliği ile seyahat işletmeciliği bölümleri arasında yaptığı karşılaştırmada anlamlı bir farklılık gözlemlemiştir.

Bu çalışmada beden eğitimi ve spor yüksekokulundaki 3 bölüm arasında yapılan karşılaştırmada denetim odağı puanları arasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Tayfun (2005)’un adı geçen çalışmasındaki sonuçla bizim bulduğumuz sonuç çelişmektedir. Beden eğitimi ve spor yüksekokullarına giriş için istenilen farklı özel yetenekler ve giriş şartları açısından iki çalışmanın deneklerinin homojenliğinden bahsedilemez. Bu yüzden üniversiteye giriş imtihanının yanı sıra beden eğitimi ve spor yüksek okullarına giriş için yapılan özel yetenek sınavları ve öğrenciler arasındaki fiziksel ve ruhsal farklılıklar bu çelişkinin nedeni olarak görülebilir.

Öğrencilerin bölüm ayrımı yapılmaksızın cinsiyet yönünden incelenmesinde; erkekler ve bayanlar arasında 0,05 anlamlılık düzeyinde farklılık tespit edilmiştir. bayanlarda $10,47 \pm 3,08$, erkeklerde $9,11 \pm 3,3$ ortalama denetim odağı puanı değerleri saptanmıştır. Bu değerler ışığında bayan öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla dış denetim odağına sahip olduğu söylenebilir.

Dönmez (1987) “Bazı Kişiler arası İlişki Durumlarını Algılama ve Değiştirme isteğinde Cinsiyet Farkı” adlı çalışmada cinsiyet farklılıklarından biri de denetim odağı algısına ilişkin olduğu, erkeklerin genellikle kızlardan daha içten denetimli bulunduğunu belirtmiştir.

Yanılmaz (1999) “Öğretmen Adaylarında Denetim Odağının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” konulu tezinde erkek öğretmen adaylarının bayan öğretmen adaylarına kıyasla daha içten denetimli olduklarını belirtmiştir. Cinsiyet açısından saptanan bu sonuç bizim çalışmamızdaki sonuçla paralellik göstermektedir.

Tümkaya (1998) “İlkokul Öğretmenlerindeki Denetim Odağı ve Tükenmişlikle İlişkisi” konulu araştırmasında öğretmenlerin cinsiyetlerine göre denetim odağı puanlarının aritmetik ortalamaları arasındaki farkın önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kadın öğretmenlerin denetim odağı puanları erkeklere göre manidar şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Tayfun (2005), “Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Denetim Odaklarının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi” konulu makalesinde; öğrencilerin cinsiyet değişkeni ile denetim odakları arasında anlamlı bir farklılık gözlememesine karşın erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla daha fazla iç denetim odaklı olduklarını belirtmiştir.

Sınıflara göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü 1’nci sınıf öğrencileriyle 4’ncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($P < 0,05$). Antrenörlük eğitimi bölümü birinci sınıf öğrencileri ile 3’ncü sınıf öğrencileri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır ($P < 0,05$).

Tayfun (2005), adı geçen makalesinde sınıflar arası farklılık saptamıştır. Bu da bizim çalışmamızdaki sonuçlarla paralellik göstermektedir. 2'nci sınıf öğrencilerinin diğer sınıflara oranla daha çok dış denetim odaklı olduklarını belirtmiştir. Adı geçen makalede saptanan değişim bizim çalışmamızda da gözlenmiştir.

Tüm denekler dikkate alındığında 1'nci sınıflar ile 2'nci sınıflar, 1'nci sınıflar ve 3'ncü sınıflar, 1'nci sınıflar ve 4'ncü sınıflar arasında da anlamlı bir farklılık gözlenmiştir ($P<0,05$).

Okula yeni başlayan öğrencilerin denetim odaklarının daha içsel olduğu, yıllar ilerledikçe denetim odaklarının dışsallaştığı söylenebilir. 4'ncü sınıf öğrencilerinin denetim odağı puanlarının diğer sınıflara nazaran daha yüksek olması dıştan denetimli bir yapı gösterdikleri yönünde bir kanaat uyandırabilir.

Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü 1'nci sınıf denetim odağı ortalaması $7,56\pm 2,7$, 4'ncü sınıf ortalaması ise $10,41\pm 3,47$, antrenörlük eğitimi bölümü 1'nci sınıf denetim odağı ortalaması $8,3 \pm 2,74$, 4'ncü sınıf ortalaması ise $9,73\pm 3,77$, spor yöneticiliği bölümü 1'nci sınıf denetim odağı ortalaması $8,8\pm 4,05$, 4'ncü sınıf ortalaması ise $10,2\pm 3,01$ olarak bulunmuştur. Bu verilere dayanarak 1'nci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine oranla daha çok iç denetim odaklı oldukları söylenebilir.

Toplam değerler incelendiğinde tüm 1'nci sınıf öğrencileri denetim odağı puanı ortalamalarının $8,24\pm 3,13$, 4'ncü sınıf öğrencileri ortalamalarının $10,12\pm 3,41$ olduğu görülmektedir. Bu da sınıflar arası farklılaşmanın göstergesi olarak düşünülebilir.

Baba eğitim durumuna göre denetim odağı puanları incelendiğinde en düşük değere okur-yazar, en yüksek değere üniversite mezunu olanların sahip olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumuna göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılması sonucunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak okuryazar babaların çocuklarının denetim odağı puanları ortalaması $8,81\pm 3,21$, üniversite mezunu babaların çocuklarının ortalaması $9,74\pm 3,58$ olarak bulunmuştur. Bu veriler

ışığında okuryazar babaların çocuklarının üniversite mezunu olanlara nazaran iç denetim odağına sahip oldukları söylenebilir.

Anne eğitim durumlarına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında ise anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. İlkokul ve üniversite mezunu olan annelerin çocukları denetim odağı puanları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür.

Alisinanoğu (2003)'nin "Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı makalesinde çocukların anne eğitim durumu ile denetim odağı puanları arasında önemli bir farklılık gözlemlenmiştir. Aynı makalede baba eğitim durumları ile denetim odağı arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

İlkokul mezunu annelerin çocuklarının denetim odağı puanları ortalaması $9,76\pm 3,31$, üniversite mezunu annelerin çocuklarının ortalaması $11,66\pm 2,97$ olarak bulunmuştur. Bu veriler ışığında İlkokul mezunu annelerin çocuklarının üniversite mezunu annelerin çocuklarına nazaran daha çok iç denetim odağına sahip oldukları söylenebilir.

Çocuklarının içten denetim odağına sahip olması, özellikle yüksek eğitim almış anne-babalar açısından çok önemlidir ve beklentiler bu yöndedir. Ancak eğitim seviyesi yükseldikçe, anne-babalar doğru davranışların yerleşmesini sağlamak amacıyla çocuklarını sürekli kontrol altında tutmak isterler ve denetim odağının içsel olarak gelişmesini engelleyebilirler (Yeşilyaprak 2004).

Kardeş sayısına göre denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında 1 veya 2 kardeşe sahip olan öğrencilerle, 5 ve üzeri kardeşe sahip olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. 1-2 kardeşe sahip olan öğrencilerin denetim odağı puanları ortalaması $9,97\pm 3,31$, 5 ve üzeri kardeşe sahip olan öğrencilerin ortalaması ise $8,47\pm 3,33$ olarak hesaplanmıştır. Bu değerler ışığında fazla kardeşe sahip olan öğrencilerin daha çok içsel denetim odağına sahip oldukları söylenebilir.

Alisinanoğu (2003)'nin adı geçen makalesinde çocukların kardeş sayıları ile denetim odağı puanları arasında anlamlı bir farklılık saptamıştır. Bizim alışmamızda da kardeş sayısı ile denetim odağı arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmiştir.

Balcı ve Yılmaz (2004), yaptıkları araştırmada ailede ocuk sayısı arttıķça ebeveynin daha koruyucu ve kollayıcı tutum sergilediklerini belirtmektedir.

Tabak (2007), ocuklarda görölen davranış problemleri ile anne baba tutumlarını inceleyen araştırmasında; koruyucu kollayıcı tutuma sahip anne ve babaların çocuklarında saldırganlık, ie kapanıklık, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu gibi davranış sorunlarının daha fazla bulunduğunu belirtmektedir.

şehirli (2007), okul öncesi dönem çocuklarının davranışlarını değerlendirmek amacıyla yaptığı araştırmasında; tek çocukların iki kardeş olan çocuklara göre daha uyumlu olduğunu; üç kardeş ve üzeri olan çocukların ise tek çocuklara göre daha fazla sosyal kaygı gösterdiklerini; iki kardeş olan çocukların tek çocuklara göre daha fazla istenmeyen davranış sergilediklerini saptamıştır. İkinci bir ocuk eve geldiği andan itibaren kardeşler arası rekabet, kıskançlık ve huzursuzluk meydana gelebilmektedir. İlk ocuk kardeşinden yaşça daha büyükse bu kıskançlıklar daha az düzeyde olabilir. Ancak yeni doğan da biraz büyüdüğünde büyük kardeşi ile çekişmeye başlayabilmektedir.

ocuk sayısının fazla olması aile içinde çocuğa gösterilen ilgi ve alakanın azalmasına, çocuğun kendisiyle ilgili kararlarda aile bireyelerine danışmak yerine kararları kendisinin vermesine neden olmaktadır.

Bu çalışmada; bölümlerin lise mezuniyet alanlarına göre yapılan karşılaştırmada anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Sayısal alan mezunları ile eşit ağırlıklı alan mezunları arasında, sözel alan ile eşit ağırlıklı alan arasında farklılaşmaların mevcut olduğu tespit edilmiştir.

Yaşar (2006)'ın “Farklı Liselerde Öğrenim Görmekte Olan 16–18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Denetim Odağı Düzeyleri İle Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması” adlı araştırmasında öğrencilerin mezun oldukları lise türüne göre

denetim odağı puanlarının karşılaştırılmasında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Bu açıdan bulgularımızla çeliştiği söylenebilir. Ancak yaş grupları ve okulların kendine has yapısı dikkate alındığında bu farklılığın normal olduğu söylenebilir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Dıştan denetimli kişilerin kötü ve rahatsız edici durumlardan kaçmak için gerekli önlemleri almada yetersiz kaldıkları, rahatsız edici durumdan kurtulmak için fazla denemeye girmediklerini belirtilmiştir (Dönmez 1987).

Ülkemiz koşullarında kız çocuklarının içe dönük ve bağımlı bir biçimde yetiştirildikleri dikkate alındığında, bu sonuç şaşırtıcı gelmemektedir. Denetim odağı puanı ile yaş ve hizmet süresine yönelik önemli bir farkın bulunmaması ise bireylerin sahip oldukları kişilik özelliklerini çok önceden oluşturmaları ve daha sonraki yıllarda da bunu değiştirmemeleri ile açıklanabilir (Tümkiye 1998).

Cinsiyetler açısından yapılan denetim odağı puanları karşılaştırmasında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Erkek öğrencilerin kız öğrencilere nazaran daha çok iç denetim odağına sahip olması toplumumuzun sosyo-kültürel yapısı dikkate alındığında önemlidir. Erkek öğrenciler önemli konuları başkalarına danışmak yerine içe-dönük kişilik yapısı ile kendisi veren bireyler olarak görülebilirler.

Bu araştırmanın verilerine dayanarak 1'nci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine oranla daha çok iç denetim odaklı oldukları söylenebilir. Okula yeni başlayan öğrencilerin daha çok iç denetim odağına sahipken, ilerleyen aşamalarda daha çok dış denetim odağına doğru kaydıkları görülmektedir. Öğrencilerin dışa bağımlı bir döneme girmelerinin birçok sebebi olabilir. Bu sebeplerden en gözlenebileni, gelecek kaygısı ve günümüzde yanlış bir tercih yapma kaygısı olarak belirtilebilir.

Araştırmamızdaki sonuçlar daha önce yapılan çalışmalarla bazı yönlerden benzerlik, bazı yönlerden farklılık göstermektedir. Ancak birçok çalışmaya göre cinsiyetler arası farklılık bulunmuş bizim çalışmamızda da bu farklılık gözlenmiştir. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin psikomotor öğrenme alanı ağırlıklı bir yapıya sahip oldukları göz önüne alınacak olursa; farklılıkların olması doğaldır. Çalışmamız daha sonra aynı konu ile ilgili çalışma yapacak araştırmacılar açısından önemlidir.

Öğrencilerin okulun ilk yıllarında iç denetim odaklı yaşam felsefelerinin okuldaki ortamla dış denetim odağına doğru kayması dikkat çekicidir. Kendi kararlarını kendileri verebilen öğrenciler yetiştirmek ve kararlarında onları yönlendirmek, yöneltmek yerine sadece alternatifleri göstermek ve doğru olan şıkkı kendilerinin işaretlemesini beklemek en doğru davranış olacaktır. Bu yüzden okullarımızda rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin olmaması ya da eksik yapılması yüzünden, informal bir dış eğitim kanalı kullanılmakta, kulaktan duyma ya da gelişigüzel kültürlemlerle öğrencilerimiz dış denetim odağına doğru kayma eğilimi göstermektedirler.

Öneriler;

- Öğrencilerin daha çok iç denetim odağına sahip olmaları için ebeveynlerin, öğretmenlerin bilgilendirilmesi ve yöneltme faaliyetlerine önem verilmesi
- Okullarda rehberlik ve psikolojik danışma servislerinin aktif bir şekilde kurulması ve hayata geçirilmesi
- İç denetim odağından dış denetim odağına gözlenen kaymaların düzenli aralıklarla ölçülmesi, kontrol edilmesi ve kıyaslanması
- Yapılan bu çalışmanın sadece beden eğitimi ve spor yüksek okulunda değil üniversitenin diğer bölümleriyle, diğer üniversite öğrencileriyle, dünyadaki üniversitelerde; çeşitli değişkenlere bağlı olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi

6. ÖZET

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Denetim Odaklarının Belirlenmesi ve Karşılaştırılması

“Arife ALTIN”

Yrd.DoçDr. Ahmet Sanioglu
Yrd.Doç.Dr. Mustafa Uslu

Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı
YÜKSEKLİSANS TEZİ/KONYA-2009

Bu çalışmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin bazı değişkenlere göre denetim odağının belirlenmesi ve karşılaştırılmasıdır.

Rotter tarafından geliştirilen denetim odağı ölçeği kullanılmıştır. Çalışma 2009–2010 eğitim-öğretim yılının ilk döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma örneklem grubu 450 kişiden oluşmaktadır, bunların 150’si bayan, 300’ü erkektir.

Verilerin hesaplanmasında ve değerlendirilmesinde SPSS 16.0 paket programı kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki farklılığın karşılaştırılmasında bağımsız gruplarda t-testi ve One way Anova testi kullanılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere ilişkin denetim odağının, cinsiyet, kardeş sayısı, anne eğitim durumu, lise mezuniyet alanı ve sınıflar bakımından karşılaştırılmasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($P < 0,05$). Buna karşın, baba eğitim durumu, baba mesleği, aile gelir düzeyi, mezun oldukları lise türü ve ilgilendikleri spor türüne göre denetim odağı bakımından anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($P > 0,05$).

Sonuç olarak; öğrencilerin cinsiyet durumu, anne eğitim düzeyi, kardeş sayısı lise mezuniyet alanı ve kaçınıcı sınıfta okuduğu gibi değişkenlerin anlamlı bir farklılık göstermesi denetim odağının belirtilen değişkenlerden etkilendiğini ve bireyleri içsel veya dışsal bir denetim odağına doğru yönlendirebildiği söylenebilir. Diğer taraftan öğrencilerin baba eğitim durumu, baba mesleği, aile gelir düzeyi, mezun oldukları lise türü ve ilgilendikleri spor türü gibi değişkenlerin anlamlı bir farklılık göstermemesi ise denetim odağının bu değişkenlerden etkilenmediği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Denetim odağı, Beden eğitimi,

7. SUMMARY

T.C.
SELÇUK UNIVERSITY
INSTITUTE OF HEALTH SCIENCES

Determination and comparison of the Locus of control at the school of physical education And sport students according to same variables

“Arife ALTIN”

**Asist. Prof. Ahmet SANIOĞLU
Asist. Prof. Mustafa USLU**

Coaching Education Discipline

MASTER THESIS / KONYA-2009

The aim of this study was determination and comparison of the locus of control at the school of physical education and sport students according to same variables.

Locus of control scale which is to develop by Rotter was used in the study. A total of 450 the school of physical education and sport students, male 300, female 150, participated as volunteer. The scale were applied for students the first education – teaching in 2009-2010 years.

SPSS 16.0 statistical program was used for evaluation and calculation of the data. To comparison differences between variables, one-way analysis of variance and t test was used.

We found statistical differences between for gender, sibling number, level education of mother, graduation field in high school and class in locus of control ($P < 0,05$). On the other hand, it was not find any statistical differences between, level education of father, career of father, level earnings of family, graduation kind in high school and sport branches in locus of control ($P > 0,05$).

In conclusion, the meaningful differences in the locus of control for gender, sibling number, and level education of mother, graduation field in high school and class variables adduce that isn't influenced of the locus of control from these variables. Therefore, subjects can be orientation to internal and extrinsic locus of control from these conditions. Besides, our results can be considered not important in the level education of father, career of father, level earnings of family, graduation kind in high school and sport branches in the locus of control.

Key Words: Locus of control, Physical education,

8.KAYNAKLAR

1. Abrahamson KG, Christopherson VA. Perceived Competence Among Rural Middle School Children: Parental Antecedents and Relation to Locus of Control. *Psychological Abstracts*, 1985; 72: 203-307.
2. Adams RI, Brown KM, Hamilton MB. The impact of microsatellite electromorph size homoplasy on multilocus population structure estimates in a tropical tree (*Corythophora alta*) and an anadromous fish (*Morone saxatilis*). *Mol Ecol*, 2004; 13: 579- 588.
3. Akçay C. Türk Eğitim Sistemi, Ankara, Anı Yayıncılık, 2006; 126-127.
4. Aksoy CA. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Özsaygı ve Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. Doktora Tezi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi, 1992.
5. Aktaş T. Yaygın Eğitim Kurum ve Kuruluşlarının Bilgisayar Eğitimi Programlarının Değerlendirilmesi (İzmit örneği). Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2007.
6. Al-Fadhli H, Singh M. Teachers Expectancy and Efficacy as Correlates of School Achievement in Delta, Mississippi. *Journal Personal Evaluation Education*, 2006; 19: 51-67.
7. Alisinanoğlu F. Çocukların denetim odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2003; 1: 97-106.
8. Anderson KL. A novel locus for Leber congenital amaurosis on chromosome 14q24. *Hum Genet* 1998;103:328–333.
9. Aydınay A. İş Tatmini ile Denetim Odağı Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1996.
10. Avtgis TA. Locus of control and persuasion, social influence, and conformity: A meta-analytic review. *Psychological Reports*, 1998; 83: 899-903.
11. Balcı S, Yılmaz M. Babaların kişilik özelliklerine göre çocuklarına karşı olan davranışlarının incelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitimi Fakültesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi. Kongre Kitabı. 2004; 2 : 205-210.
12. Baltaş A. Stres ve Başa Çıkma Yolları, 21.Basım, İstanbul, Remzi Kitap Evi, 2002; 35-48.
13. Basım HN, Şeşen H. Kontrol odağının çalışanların nezaket ve yardım etme davranışlarına etkisi kamu sektöründe bir çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2006; 16: 125-132.
14. Battle ES, Rotter JB. Childrens Feelings of Personal Control as Related to Behavior. Social Class and Ethnic Group. *Journal of Personality*, 1963; 23 : 482-490.
15. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokul ve Bölümleri, <http://www.besyo.selcuk.edu.tr> 2009.
16. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokul ve Bölümleri, <http://www.mu.edu.tr> 2009.
17. Bilge N. Türkiye’de Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi, Ankara Kültür Bakanlığı, 1989.
18. Bozkurt N, Serin O, Erman B. İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin problem çözme, iletişim becerileri ve denetim odağı düzeylerinin karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Gazi üniversitesi 12. Eğitim Bilimleri Kongresi. 2004; 250-420.
19. Buluş M. Ergen Öğrencilerde denetim odağı yalnızlık düzeyi ilişkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2000; 12 : 45-60.
20. Burger JM. Kişilik (Çev. Deniz İ,Sağiroğlu E) İstanbul, Kaktüs Yayınları , 2006; 23-30.

21. Canel-Denktaş N. Ortaokul Seviyesindeki Ergenlerin Denetim Odağı Özelliklerinin Yaratıcı Düşünceye Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1993.
22. Cherulnik, PD, Citrin MM. Individual Difference in Psychological Reactance: The Interaction Between Locus of Control and Made of Elimination of Freedom. Journal of Personality and Social Psychology, 1974; 29 : 398-404.
23. Cüceloğlu D. İnsan ve Davranışı 14. Baskı, İstanbul, Remzi Kitabevi büyük fikirler kitapları yazı dizisi, 2005, 421-423.
24. Çakar M. Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Olgunluk Düzeyleri İle Denetim Odağı Düzeylerinin Karşılaştırılması Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1997.
25. Çelik H. Üniversite Öğrencilerinin Denetim Odağının Üniversite Tercih Sıralamasına ve Başarısına Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
26. Çıraklık Eğitimi, <http://www.genclikpostasi.org> 2009.
27. Dağ İ. Kontrol odağı, öğrenilmiş güçlülük ve psikopatoloji ilişkileri. Ankara Üniversitesi Psikoloji Dergisi, 1992; 27: 1-9.
28. Daum, T.L. and Wiebe, G. Locus of Control, Personal Meaning and Self-Concept Before and After an Academic Critical Incident. Masters Thesis, Trinity Western University. Available from 2003; 12 : 34-78.
29. Deryakulu D. Denetim odağı ve epistolojik inançların öğretim materyalini kavramayı denetleme türü ve düzeyi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2002; 22 : 55-61.
30. Dökmen Ü. Grimm ve Türk halk masallarındaki davranış ve operant şartlanma ve denetim odağı açısından incelenmesi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1984; 17: 190-195.
31. Dönmez A. Denetim odağı (locus of control) ve çevre büyüklüğü. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1983; 16 : 37-47.
32. Dönmez A. Belirli toplumsal durumların algılanmasında denetim odağının etkisi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1984; 17: 143-158.
33. Dönmez A. Denetim odağı (locus of control). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1985; 18 : 31-43.
34. Dönmez A, Başal HA. Çevre büyüklüğü ve 10-12 yaş ilkököl çocuklarında denetim odağı. Psikoloji Dergisi, 1985; 5 : 7-14.
35. Dönmez A. Denetim odağı temel araştırma alanları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1987; 19 : 260-275.
36. Efe K. Okul Öncesi Eğitim Çağında Çocuğu Olan Ailelerin Denetim Odağı Türü ve Çocuklarının Sosyal Davranışlarını Denetlemeleri Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2005.
37. Findley MJ, Cooper HM. Locus of Control and Academic Achievement: A Literature Review. Journal of Personality and Social Psychology, 1983; 44 : 414-427.
38. Galejs I, Pease D. Parenting Beliefs and Locus of Control Orientation. The Journal of Psychology, 1986; 120 : 501-510.
39. Genç E. Öğretmenlerde Denetim Odağının Problem Çözmeye Yönelik Yaratıcılıklarıyla İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü 2000.

40. Ghorbani N, Watson PJ, Krauss SW, Davison HK, Bing MN. Private self-consciousness factors: relationships with need for cognition, locus of control, and obsessive thinking in Iran and the United States. *Journal of Social Psychology*, 2004; 144: 359-372.
41. Gianakos I. Issues of anger in the workplace: Do gender and gender role matter ?, *The Career Development Quarterly*, 2002; 51: 155-171.
42. Giderer HE. Fen Lisesi ile Ömer Seyfettin Lisesi Öğrencilerinin Denetim Odağına Göre Bazı Değişkenler Yönünden Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1990.
43. Gifford DD, Perriott JB, Mianzo F. Locus of Control: Academic Achievement and Retention in a Sample of University First-Year Students. *Journal of College Admission*, Spring, 2006; 23 : 18-25.
44. Gilmore TM. Locus of Control as a Media For Adaptive Behavior in Children and Adolescents. *Canadian Psychological Review*, 1978; 19 : 200-301.
45. Gomez R. Locus of control and type A behavior pattern as predictors of coping styles among adolescents. *Personality and Individual Differences*, 1997; 23 : 391-398.
46. Gökçekan Z, Yanılmaz B. Öğretmen adaylarının denetim odağı ve stresle başa çıkma tarzları. 7. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 9-11 Eylül 1998, Konya.
47. Güçlü M. Kulüplerde Aktif Spor Yapan Üniversite Öğrencilerinin Problemleri ve Beklentilerinin Belirlenmesi. Doktora Tezi. Ankara, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü 2000.
48. Gültekin ve Baran, 9-14 Yaş grubu akut ve kronik hastalığı olan çocukların denetim odağı düzeylerinin incelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi Dergisi*, 2005; 40 : 211- 220.
49. Halpin G, Whiddon T. The Relationship of Perceived Parental Behaviors to Locus of Control and Self-Esteem Among American, Indian and White Children. *The Journal of Social Psychology*, 1980; 11: 189-195.
50. Hasırcı S. Performans Sporcularında Denetim Odağı. Doktora Tezi. İzmir, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1990.
51. Haye MK, Susan M, Rhonda K, Swearer, Kelly, Brey, Love, Turner, Examining Locus Of Control And Agression Along The Bully/Victim Continuum. *American Psychological*, 2003; 24 : 124-185
52. Heller D, Judge TA, Watson D. The Confounding Role of Personality and Trait Affectivity in The Relationship Between Job and Life Satisfaction, *Journal of Organizational*, 2002.
53. İnal AN. Beden Eğitimi ve Spor Bilimi, Ankara, Nobel Yayınevi, 2009; 2 : 4-40.
54. Janssen, Tracy, Carton, John S. The Effects of Locus Of Control and Task Difficulty On Procrastination. *Journal Of Genetic Psychology*, 1999; 160 : 4-28.
55. Judge TA. The Confounding Role of Personality and Trait Affectivity in the Relationship Between Job and Life Satisfaction, *Journal of Organizational Behavior*, 2002; 23 : 815-835.
56. Kağıtçıbaşı Ç. Sosyal değişimin psikolojik boyutları. İzmir lise öğrencileri üzerinde bir inceleme. Ankara, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları 1972; 5: 11-15.
57. Kanoy RC, Johnson BW, Kanoy KW. Locus of Control and Self Concept in Achieving and Underachieving Bright Elementary Students. *Psychology in the Schools*, 1980; 17 : 395-399.
58. Kaval, K. 12 Yaş Çocuklarında Denetim Odağını Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. Yüksek lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2000.

59. Kelley TM, Stack S. Thought recognition, locus of control, and adolescent happiness, *Adolescence*, 2000; 35 : 531-50.
60. Kesici Ş. Democratic Teacher Beliefs According to the Teacher's Gender and Locus of Control. *Journal of Instructional Psychology*, 2008; 35 : 62-69.
61. Kılıç D, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara, Nobel Yayınevi, 2009; 1-10.
62. Kıran, B. Cinsiyetleri ve Denetim Odakları Farkı Lise Öğrencilerinin Uyum Alanları ve Yöntemlerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1993.
63. Klonowicz T. Discontented people: Reactivity and locus of control as determinants of subjective well being, *European Journal of Personality*, 2001; 15 : 29-47.
64. Köksal F. Denetim odağı ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler. Kazım Karabekir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Eğitim Bilimleri Özel Sayı, 2003.
65. Kulas H Locus of control in adolescence: a longitudinal study. *Adolescence*, 1996; 123 : 721-729.
66. Kurt Y. Rehber Öğretmenler ve Öğretmenlerin Ahlak Gelişim Düzeyleri ve Denetim Odağı Algılamaları. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
67. Lamont AF, Richard MH, James M. Effects of locus of control on African American high school seniors educational aspirations: Implications for preservice and inservice high school teachers and counselors. *High School Journal*, 2003; 87 : 2-16.
68. Lefcourt HM. Locus of Control Current Trends in Theory and Research. New York: Hillsdale New Jersey Lawrence Erlbaum Associates Inc. Publishers, 1976; 12 : 63-79.
69. Nasser R, Abouchedid K. Attributions for the Causes of Peace and Locus of Control: Their Relation in Country Where there is Conflict. *Current Research Issues in Social Psychology*, 2002; 7 : 1-16.
70. Norton JL. Creative Thinking and Locus of Control as Predictors of Reflective Thinking in Preservice Teachers. Paper presented at the Annual Meeting of the Association of Teachers Educators. 74th Atlanta, 1994; 28 : 89-101.
71. Oktay A. Yaygın Eğitim Kurumları, In ; Ayhan H, Oktay A, Oğuz O. 21.Yüzyılda Türk Eğitim Sistemi, 1.Baskı, Ankara, Pegem Yayıncılık, 2009; 134-189.
72. Otrar M. Endüstri meslek liselerinde öğrenim görmekte olan 16-18 yaş grubundaki öğrencilerin mesleki olgunluk düzeyleri ile bazı kişilik özelliklerinin karşılaştırılması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1997; İstanbul, 629 : 173-177.
73. Nowicki S, Barnes J. Effects of a Structure Camp Experience on Locus of Control Orientation. *Journal of Genetic Psychology*, 1973; 122 : 247-252.
74. Özdemir S, Yalın Hİ. Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Nobel Yayınevi, 2000; 2-19.
75. Özen SD. Üniversite öğrencilerinde kontrol odağı, cinsiyet ve sınıf değişkenlerinin, bedensel imgesinden hoşnut olma üzerine etkisi. *3P Dergisi*, 1995; 3 : 3-5.
76. Özyürek D. Denetim Odağını Etkilemeye Yönelik Deneysel Bir çalışma. Yüksek Lisans Tezi. Adana, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
77. Parsons OA, Schneider JM. Locus of Control in University Students From Eastern and Western Societies. *Consulting and Clinical Psychology*, 1974; 42 : 456-461.
78. Rotter JB. Generalized Expectancies for Internal Versus External Control of Reinforcements. *Psychological Monographs*, 1966; 80 : 1 -28.

79. Schultz Sydney Ellen Schultz Duane P. Modern Psikoloji Tarihi (Çev. Aslay Y).1.Baskı. İstanbul, Kaktüs Yayınları, 2001.
80. Senemoğlu N. Gelişim Öğrenme ve Öğretim (kuramdan uygulamaya) 9.Baskı, Ankara Gazi Kitapevi,2004; 418-448.
81. Sert Ağır M. Normal Lise İle İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Denetim Odakları Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 1994.
82. Sönmez V, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Ankara, Kozan Ofset, 2007; 2 : 36–58.
83. Strickland BR. Delay of Grafitication as Function of Race the Experimenter. Journal of Personality and Social Psychology, 1989; 22 : 108- 112.
84. Sungur N. Yaratıcı Düşünce. 1.Baskı. İstanbul, Özgür Yayınları, 1997.
85. Şahin M. Beden Eğitimi ve Spor Sözlüğü. İstanbul, Morpa Yayınevi, 2005; 277-302.
86. Şehirli N. Çocuk Davranışları Değerlendirme Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Ana Bilim Dalı 2007.
87. Tabak N.İlköğretim Birinci Kademedeki Davranış Sorunları Olan Çocukların Anne Baba Tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007.
88. Tayfun A. Turizm eğitimi alan öğrencilerin denetim odaklarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. Ankara, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2005; 4 : 45-76.
89. Temel ZF, Aksoy A. Anaokulu öğretmenlerinin denetim odağı ile ahlaki yargılan arasındaki ilişkinin incelenmesi. Milli Eğitim Dergisi, 1998; 137: 154-157.
90. Tükel R, Gök T. Kontrol odağının anksiyete ve depresyon ile ilişkisi. Türk Psikiyatri Dergisi, 1996; 7: 11- 6.
91. Tümkaya S. İlkokul öğretmenlerindeki denetim odağı ve tükenmişlikle ilişkisi, IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu, 15-16 Ekim 1998, Denizli.
92. Tümkaya S. Denetim Odağı Farklı İlkokul Öğretmenlerinin Bazı Değişkenlere Göre Tükenmişlikleri Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2001; 2 : 29-40.
93. Ülkemizde Üniversiteler, <http://www.bilgipasaji.com/forum/soru-cevap-575/829741-turkiye-de-kac-universite-vardir.html> 2009
94. Ülkemizde Üniversiteler, www.wikipedia.org 2009.
95. Wehmeyer M, Schwartz M. Self-determination and positive adult outcomes: A follow-up study of youth with mental retardation or learning disabilities. Exceptional Children, 1997; 63 : 245-255.
96. Wigen K, Holen AE, Ellingsen O. Predicting success by group behavior in PBL.Med Teach 2003; 25 : 32-37.
97. Wong-McDonald, A, Gorsuch RL. A multivariate theory of god concept, religious motivation, locus of control, coping and spiritual well-being. Journal of Psychology and Theology, 2004; 32 : 318-334.
98. Yanılmaz B. Öğretmen Adaylarında Denetim Odağının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1999.

99. Yaşar V. Özel Okullarda Öğrenim Görmekte Olan 16-18 Yaş Grubundaki Öğrencilerin Denetim Odağı Düzeyleri İle Bazı Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması. İstanbul, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2006.
100. Yeşilyaprak B. Ana-baba tutumlarının kişilik gelişimi üzerindeki etkisine ilişkin bir araştırma. YA-PA 6. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırma Semineri; 11-13 Mayıs 1989, İstanbul.
101. Yeşilyaprak B. Denetim odağının belirleyicileri ve değişimine ilişkin araştırmalar, bir eleştirel değerlendirme. Psikoloji Dergisi, Ankara 1990; 25 : 41-42.
102. Yeşilyaprak B. Üniversite öğrencilerinin özsaygı, atılganlık ve denetim odağı açısından üniversiteye giriş ve çıkış özellikleri. Boylamsal bir araştırma. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Mesleki Eğitim Dergisi, 2000; 3 : 1-6.
103. Yeşilyaprak B. Denetim Odağı Kavramı, In ; Deryakulu D, Kuzgun Y. Eğitimde Bireysel Farklılıklar. 11.Baskı, İstanbul, Nobel Yayınları, 2004; 320-345.
104. Yeşilyaprak B. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi. 9. Baskı. Ankara, Pegem Yayınları, 2005.
105. Yılmaz Z. Girişimcilik Açısından Endüstri Meslek Lisesi Son Sınıf Öğrencilerinin Yaratıcı Düşünme ve Denetim Odağı Özelliklerinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996.
106. Yörükoğlu A. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. 8. Basım, İstanbul, Özgür Yayınları, 2000; 2-15.
107. Yüksel F. İçsel ya da Dışsal Denetimli Olmanın ve Bazı Değişkenlerin Üniversite Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
108. Zhang YX. Genetic organization of a cluster of genes involved in the production of phaseolotoxin, a phytotoxin produced by *Pseudomonas syringae* pv. *phaseolicola* and sequence analysis of the *phtE* locus. Ph.D. thesis. University of Hawaii, Honolulu, HI, 1994.

9.EKLER

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu ve Rotter İç-Dış Denetim Odağı Ölçeği

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

- 1) Doğum Tarihiniz:..... Sınıfınız:..... Bölümünü: ..... Cinsiyetiniz: .....
- 2) Babanızın ve annenizin Eğitim Durumu
Babanız - a) Okur yazar b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite
Anneniz - a) Okur yazar b) İlkokul c) Ortaokul d) Lise e) Üniversite
- 4) Baba mesleği:..... Anne mesleği:.....
- 5) Ailenizin aylık toplam geliri:
a) 0-500 TL b) 500-1000 TL c) 1000-1500 TL d) 1500 TL ve üzeri
- 6) Kaç kardeşiniz var (Siz hariç) .....
7. Mezun olduğunuz lise türü: a) genel lise b) Meslek lisesi c) Özel lise
8. Lise mezuniyet alanınız: a) Sayısal b) Eşit ağırlık c) Sözel
9. Milli sporcu musunuz? a) Evet b) Hayır
10. Spor Branşınız :.....

Bu anket, **Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin denetim odağını düzeylerini bazı değişkenlere göre incelemeyi amaçlamaktadır.** Her maddede “a” ya da “ b “ harfiyle gösterilen iki seçenek bulunmaktadır. Lütfen, her seçenek çiftinde sizin kendi görüşünüze göre gerçeği yansıttığına en çok inandığınız cümleyi (yalnız bir cümleyi) seçiniz.

Seçiminizi yaparken, seçmeniz gerektiğini düşündüğünüz yada doğru olmasını arzu ettiğiniz cümleyi değil, gerçekten daha doğru olduğuna inandığınız cümleyi seçiniz. Bu anket bazı durumlara ilişkin, kişisel inançlarla ilgilidir, bunun için **“doğru”** ya da **“yanlış”** cevap diye bir durum söz konusu değildir. Bazı cümleler sizin (statünüze) durumunuza uygun olmayabilir. Ancak bu anket genel amaçlı olduğu için kendinizi ilgili maddede belirtilen durumda algılamaya çalışarak “onun yerinde ben olsaydım” şeklinde düşünerek seçiminizi yapınız.

Anket formunu içtenlikle cevapladığınız için teşekkür eder, yeni eğitim öğretim döneminde başarılar dilerim.

Arife ALTIN

1.	a) Ana-babaları çok fazla cezalandırdıkları için çocuklar problemlili oluyor.
	b) Günümüz çocuklarının çoğunun problemi, ana-babaları tarafından aşırı serbest bırakılmalarıdır.
2.	a) İnsanların yaşamındaki mutsuzlukların çoğu, birazda şanssızlıklarına bağlıdır.
	b) İnsanların talihsizlikleri yaptıkları hataların sonucudur.
3.	a) Savaşların başlıca nedenlerinden biri, halkın yeterince siyasetle ilgilenmesidir.
	b) İnsanlar savaşı önlemek için ne kadar çaba harcarsa harcasın, her zaman savaş olacaktır.
4.	a) İnsanlar bu dünyada hak ettikleri saygıyı er geç görürler.
	b) İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın ne yazık ki değeri genellikle anlaşılmaz.
5.	a) Öğretmenlerin öğrencilere haksızlık yaptığı fikri saçmadır.
	b) Öğrencilerin çoğu, notların tesadüfi olaylardan etkilendiğini fark etmez.
6.	a) Koşullar uygun değilse insan başarılı bir lider olamaz.
	b) Lider olamayan yetenekli insanlar fırsatları değerlendirememiş kişilerdir.
7.	a) Ne kadar uğraşsanız da bazı insanlar sizden hoşlanmaz.

	b) Kendilerini başkalarına sevdiremeyen kişiler başkalarıyla nasıl geçinileceğini bilmeyenlerdir.
8.	a) İnsanın kişiliğinin belirlenmesinde en önemli rolü kalıtım oynar.
	b) İnsanların nasıl birisi olacaklarını kendi hayat tecrübeleri belirler.
9.	a) Bir şey olacaksa eninde sonunda olduğuna sık sık tanık olmuşumdur.
	b) Ne yapacağıma kesin karar vermek kadere güvenmekten daima daha iyidir.
10.	a) İyi hazırlanmış bir öğrenci için adil olmayan bir sınav hemen hemen söz konusu olmaz.
	b) Sınav soruları derste işlenenle çoğu kez o kadar ilişkisiz oluyor ki, çalışmanın anlamı kalmıyor.
11.	a) Başarılı olmak çok çalışmaya bağlıdır; şansın bunda ya hiç yada çok az bir payı vardır.
	b) İyi bir iş bulmak temelde, doğru zamanda doğru yerde bulunmaya bağlıdır.
12.	a) Hükümetin kararlarında sade vatandaş da etkili olur.
	b) Bu dünya güç sahibi birkaç kişi tarafından yönetilmektedir ve sade vatandaşın bu konuda yapabileceği fazla bir şey yoktur.
13.	a) Yaptığım planları yürütebileceğimden hemen hemen eminimdir.
	b) Çok uzun vadeli planlar yapmak her zaman akıllıca olmayabilir. Çünkü bir çok şey zaten iyi yada kötü şansa bağlıdır.
14.	a) Hiçbir yönü iyi olmayan insanlar vardır.
	b) Herkesin iyi bir tarafı vardır.
15.	a) Benim açımdan istediğimi elde etmenin talihle bir ilgisi yoktur.
	b) Çoğu durumda yazı tura atarak ta isabetli kararlar verebiliriz.
16.	a) Kimin patron olacağı genellikle, doğru yerde ilk önce bulunma şansına kimin sahip olduğuna bağlıdır.
	b) İnsanlara doğru şeyi yaptırmak bir yetenek işidir, şansın bunda payı ya hiç yoktur yada çok azdır.
17.	a) Dünya meseleleri söz konusu olduğunda çoğumuz anlayamadığımız ve kontrol edemediğimiz güçlerin kurbanıyızdır.
	b) İnsanlar siyasal ve sosyal konularda aktif rol alarak dünya olaylarını kontrol edebilirler.
18.	a) Bir çok insan, rastlantıların yaşamlarını ne derecede etkilediğinin farkında değildirler.
	b) Aslında şans diye bir şey yoktur.
19.	a) İnsan, hatalarını kabul edebilmelidir.
	b) Genelde en iyisi insanın hatalarını örtbas etmesidir.
20.	a) Bir insanın sizden gerçekten hoşlanıp hoşlanmadığını bilmek zordur.
	b) Kaç arkadaşınızın olduğu, ne kadar iyi olduğunuza bağlıdır.
21.	a) Uzun vade de yaşamımızdaki kötü şeyler, iyi şeylerle dengelenir.
	b) Çoğu talihsizlikler yetenek eksikliğinin, ihmalin, tembelliğin yada her üçünün birden sonucudur.
22.	a) Yeterli çabayla, siyasal yolsuzlukları ortadan kaldırabiliriz.
	b) Siyasetçilerin kapalı kapılar ardında yaptıkları üzerinde halkın fazla bir kontrolü yoktur.
23.	a) Öğretmenlerin verdikleri notları nasıl belirlediklerini bazen anlayamıyorum.
	b) Aldığım notlarla çalışma derecem arasında doğrudan bir bağlantı vardır.
24.	a) İyi bir lider, ne yapacaklarına halkın bizzat karar vermesini bekler.
	b) İyi bir lider herkesin görevinin ne olduğunu bizzat belirler.
25.	a) Çoğu kez başıma gelenler üzerinde çok az etkiye sahip olduğumu hissedirim.
	b) Şans yada talihin yaşamımda önemli bir rol oynadığına inanmam.

26.	a) İnsanlar arkadaşça olmaya çalışmadıkları için yalnızdır.
	b) İnsanları memnun etmek için çok fazla çabalamanın anlamı yoktur, sizden hoşlanırlarsa hoşlanırlar.
27.	a) Liselerde atletizme gereğinden fazla önem veriliyor.
	b) Takım sporları kişiliğin oluşması için mükemmel bir yoldur.
28.	a) Başıma ne gelmişse, kendi yaptıklarımdandır.
	b) Yaşamımın alacağı yön üzerinde bazen yeterince kontrolümün olmadığını hissediyorum.
29.	a) Siyasetçilerin neden böyle davrandıklarını çoğu kez anlayamıyorum.
	b) Yerel ve ulusal düzeydeki kötü idareden uzun vade de halk sorumludur.

10. ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Karaman'da doğdu. İlk ve ortaöğretimini Karaman ilinde, yüksek öğrenimini ise Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde tamamladı.

2006 yılında Selçuk Üniversitesi Rektörlüğü Sağlık Kültür ve Spor Daire başkanlığında işe başladı halen adı geçen birimde çalışmaktadır.